

Krop og kultur

,

Der eksisterer med andre ord stadig en stor nysgerrighed om hinandens køn og kroppe, og omdrejningspunktet er, ikke overraskende, ofte sex.

ungdomsforskning

Center for Ungdomsforskning // nr. 1 // april 2005 // årg. 4

ungdomsforskning
Krop og kultur
Årg. 4, nr. 1 - april 2005

Citat på forside
Bibi Hølge-Hazelton, ph.d., post doc. stipendiat, Roskilde Universitetscenter
Artikel side 10: "Tendenser i forbindelse med unges kropslighed"

Udgiver
Center for Ungdomsforskning ved Learning Lab Denmark, DPU

Ansvarshavende redaktør
Birgitte Simonsen

Redaktør
Niels-Henrik M. Hansen
nmh@lld.dk

Redaktionssekretær
Anne Kofod

Layout
Niels-Henrik M. Hansen

Abonnement for 2005
4 numre: Kr. 150,- (enkeltpersoner), kr. 200,- (institutioner)

Løssalg
1 nummer: Kr. 50,-. Der ydes rabat ved køb af flere numre og eksemplarer.
Se www.cefu.dk for yderligere information.

Bestilling af abonnement og løssalg
ungdomsforskning@lld.dk

ISSN 1602-0324

Tryk
Schweitzer A/S

Copyright
Center for Ungdomsforskning

- 5 REDAKTØREN**
5 Den ombejlede krop
Af Niels-Henrik M. Hansen
- 6 KROP OG KULTUR**
6 De eftertragtede kroppe
Af Niels-Henrik M. Hansen
- 10 Tendenser i forbindelse med unges kropslighed
Af Bibi Hølge-Hazelton
- 16 Om ungdom og utseende i en kroppsorientert tid
Af Willy Aagre
- 24 Kroppen som monitor - at være ung i en kropskultur
Af Tine Filges
- 32 Unge og fedme - om krop og kultur i det danske velfærdssamfund
Af Michael Andersen
- 38 Hvordan hjælper vi overvægtige børn og unge?
Af Michael Voss
- 42 Overflade og identitet - to sider af den samme sag
Af Michael Voss
- 46 Megatopia - et moderne manddomsritual
Af Julie Ekner Koch
- 50 AKTUEL FORSKNING: Udsatte unge i et landområde**
Af Birgitte Simonsen
- 52 BOGOMTALE: De hysteriske piger**
Af Maja Skrownny

Konference

Ungdomskultur, seksualitet og forbrug

Hvad kendetegner nutidens ungdomskultur? Hvordan har unge det med sex? Og hvorfor er børn og unges forbrug så provokerende? Disse og andre aktuelle spørgsmål sætter vi fokus på med denne konference om ungdomskultur før, nu og fremover. Gennem en kombination af overordnede oplæg og mere praksisnære diskussioner vil vi tegne et portræt af en ungdomsgeneration og dens vilkår i forandring.

Hovedvægten ligger på, hvordan unge forvalter markedssamfundets tilbud og krav i så centrale forhold som identitetsdannelse, seksualitet og forbrug. Samtidig vil vi indfange de unges indlejring i det globaliserede markedssamfund, der sætter spørgsmålstejn ved - men også udvider - overleverede værdier og muligheder. Konferencen vil give et forskningsbaseret indblik i både unges værdimønstre og hverdagslivets praksis.

Konferencen henvender sig til alle, der arbejder blandt unge: lærere, pædagoger, vejledere, organisationsfolk, erhvervsfolk, foreningsaktive, administratører og politikere etc. på alle niveauer. Konferencen byder på en usædvanlig måde at blive informeret tværgående, fordi vi inviterer deltagere fra alle de uddannelser og organiseringer, hvor de unge færdes.

Konferencen afholdes tirsdag d. 24. maj 2005 på Base Camp, Holmen, Danneskjold Samsøes Allé 20, 1434 København K. Prisen er 1500,-kr. inkl. frokost og kaffe. Faktura fremsendes efter tilmelding. Tilmelding skal ske senest d. 1. maj. Tilmelding kan ske via hjemmesiden: www.cefu.dk/kalender/alle/konference24.05.05/. Yderligere information om konferencen kan fås ved henvendelse til Anne Kofod, Center for Ungdomsforskning, tlf. 88 88 99 33 eller på e-mail: akofod@lld.dk.

Den ombejlede krop

I denne udgave af ungdomsforskning sætter vi fokus på unges kroppe. Overskriften krop og kultur signalerer, at artiklerne positionerer sig i et spændingsfelt mellem en traditionel opfattelse af kroppen som noget naturligt og som værende i et modsætningsforhold til det kulturelle - det rationelle og det disciplinerede.

Inden for ungdomsforskningen kan denne opdeling synes noget kunstig. At være ung kan på en side defineres som en bestemt kulturel og social kategori - en fase mellem andre livsfaser - men de færreste ville argumentere imod, at ungdommen også er en fase med væsentlige fysiske ændringer. Nok kan de kropslige ændringer og de sociale/kulturelle elementer skilles ad - men spørgsmålet er, om det giver det bedste perspektiv på unges liv i dag. Læs mere i dette nummer af Ungdomsforskning.

I dette nummer har vi lavet et nyt design på forsiden. Designet skulle gerne virke mere imødekomende end det gamle, lidt kantede design, uden at Ungdomsforskningens klare grafiske identitet sættes over styr. Vi håber, at I vil tage godt imod det nye design. Har I nogle kommentarer til det, vil vi gerne høre dem. Kontaktadressen kan findes på omslaget.

Center for Ungdomsforskning og vores moderorganisation - Learning Lab Denmark - er fra årsskiftet 2004/2005 blevet en del af Danmarks Pædagogiske Universitet. Umiddelbart har det ingen konsekvenser for centrets virke og for dette tidsskrift, men det betyder, at der er nogle ting, som potentielt og på sigt kan ændre sig. Information om dette kan løbende læses på vores hjemmeside, ligesom det selvfølgelig omtales i Ungdomsforskning, hvis det er aktuelt for læserne.

Er der nogle emner, som du finder, at Ungdomsforskning burde tage op, er du velkommen til at kontakte redaktøren; kontaktinformationen finder du på side 2. Vi vil fremover forsøge at fastlægge temaerne for de kommende 4 numre, således at læserne og mulige bidragydere kan se, hvilke temaer Ungdomsforskning vil tage fat på. Temaerne vil kunne ses på Center for Ungdomsforskningens hjemmeside (www.cefu.dk).

God fornøjelse med denne udgave af Ungdomsforskning

Niels-Henrik M. Hansen
Redaktør

De eftertragtede kroppe

Af Niels-Henrik M. Hansen

Det sker ofte at man definerer dét at være ung som en livsfase, der er kendetegnet ved, at man skal træffe en lang række valg, der i en eller anden udstrækning har betydning for resten af livet. En periode, hvor barndommens mere eller mindre faste rammer erstattes af nogle mere flydende rammer, hvor man skal definere sin identitet og handle ud fra det. Denne forståelse skygger dog samtidig for, at ungdommen også er en biologisk fase, hvor kroppen undergår en markant udvikling og de sekundære kønstræk udvikles. Drengene bliver til mænd og piger til kvinder. Dette sker ikke i et tomrum. Den unge krop er om noget blevet et ideal, som samfundet hylder og eftertragter.

Den unge krop er med andre ord blevet til et symbol. Et symbol på den perfekte krop, den smukke krop og det kropsideal som man så ivrigt eftertragter. At se ung ud er en kvalitet i sig selv, uanset alderen. Massemedierne og reklamerne bugner med unge kroppe, som skal sælge alverdens varer og ydelser. Alle, også de unge, bliver bombarderet med budskaber om den unge krops lyksaligheder.

Hvordan er det så at vokse op i en tid med denne voldsomme fokusering på kroppen? Spørgsmå-

let kan specificeres yderligere. Hvordan er det, at være ung i en tid, hvor kravene og forventningerne til ens krop kommer alle steder fra?

Det er lige før den unges krop ikke er den unges private anliggende mere. Alle forholder sig til den unge krop. Myndighederne bekymrer sig om vægten, forældrene om de seksuelle signaler kroppen kan give, og den unge selv kan (måske) føle sig som tilskuer til en biologisk udvikling, som man måske er usikker overfor. De unge er jo netop ikke unge i et tomrum. De mærker på deres egen krop alle de forestillinger som projekteres på deres kroppe. Alle de krav, som deres kroppe skal udfylde og leve op til.

Deres krop skal være slank - fedme signalerer personlig utilstrækkelighed. Hos pigerne skal brysterne helst sidde helt rigtigt ellers er der noget galt. Hos drengene skal maven helst ligne et vaskebræt, hvis man ikke skal skamme sig over den. Der er kort sagt masser af krav til og forestillinger om den unge krop.

Denne fokusering åbner for en række spørgsmål. Det første er naturligvis, hvorfor kroppen som sådan er blevet så central? Det andet og tilstødende spørgsmål er, hvorfor samfundet

.....

eftertragter den unge krop i den udstrækning, som det gør? Og endelig, hvilke konsekvenser og betydninger har fokuseringen på kroppen for de unge selv?

Det er indenfor disse spørgsmål, at Ungdomsforskning i dette nummer sætter fokus på unges krop og kropskultur. Nummeret forsøger at belyse de tre ovennævnte spørgsmål igennem den række forskellige artikler, der hver især præsenterer forskellige perspektiver på unges kroppe.

Fokuseringen på unges kroppe

Helt grundlæggende kan man sige, at fokuseringen på unges kroppe øger forventningspresset på de unge. De oplever en masse krav til deres krop. Den skal være slank, veltrænet og smuk. Ofte bliver idealet om den unge, perfekte krop knyttet til en forestilling om det perfekte liv. Et liv, hvor alt kan opnås - om det så er det rigtige job, de rigtige venner og den perfekte partner - det afhænger blot af, om man har den rigtige krop. Det er det budskab, de unge møder konstant og som alle andre higer efter. Det sker i en verden, hvor alt andet er foranderligt, og hvor kroppen står tilbage som det medium, hvorved man kan kommunikere sin identitet.

Som artiklerne viser, er det særligt de unge mænd, der oplever, at deres kropslige identitet er truet. Groft sagt har kvinderne længe oplevet, at deres identitet og kønsidentitet er blevet bedømt på udseendet. Nu oplever mændene også dette. Det giver forskellige reaktioner. Nogle mænd tager denne udfordring op, og begynder i stigende grad at eksperimentere med symboler, der går på tværs af de traditionelle kønsidentiteter, mens andre søger tilbage til en mere traditionel kønsidentitet, hvor det er musklerne og størrelsen, der signalerer deres identitet. Andre unge oplever, at de ikke kan leve op til alle disse krav til deres kroppe. Flere og flere unge bliver overvægtige. Så mange at man taler

om en fedmeepidemi. Flere af artiklerne peger på, at dette til dels skyldes en generel samfundsmæssig udvikling, men det centrale er, at overvægt ofte tilskrives fejl og mangler hos den individuelle unge. De har ikke kontrol over deres krop og liv. Fedme bliver sat lig med personlig utilstrækkelighed med de mange konsekvenser, det har for den enkelte unge.

Endelig er der hele spørgsmålet om unges sexliv. Igen er der en massiv interesse fra samfundet og offentlighedens side rettet imod dette. Man taler om pornofiseringen af ungdomslivet, og retter blikket mod den lette tilgang til porno overalt. Artiklerne i dette nummer sætter spørgsmålstegn ved om det er så enkelt. Bl.a. diskuteres det om, der faktisk er sket en ændring i de unges konkrete adfærd på det seksuelle område. Der peges på, at unge i dag faktisk savner en reel viden om seksualitet. De er overladt til sig selv. Seksualundervisningen i skolen er fokuseret på viden om sikker sex og ikke seksualitet. Derfor søger de unge viden andetsteds, og møder her de pornofiserede billeder af seksualitet velvidende, at det ikke er hele billedet, man finder her, men det er det eneste, der kommunikerer.

Artikler i dette nummer

Bibi Hølge-Hazelton sætter i sin artikel "Tendenser i forbindelse med unges kropslighed" fokus på unges forhold til deres krop. En central pointe for hende er, at unge - ikke overraskende - er meget nysgerrige i forhold til hinandens kroppe og at en væsentlig del af denne interesse er centreret omkring sex. Fokuseringen på sex skal netop ses som udtryk for en grundlæggende nysgerrighed og ikke som et udtryk for, at de unges sexliv, debutalder mv. har ændret sig signifikant de seneste årtier. Det, som har ændret sig ifølge Hølge-Hazelton er, at unge i dag for første gang i historien selv skal fylde indhold og retning i deres seksuelle udfoldelse og identitet.

Willy Aagre, som er ungdomsforsker ved Høgskolen i Østfold i Norge, sætter i den efterfølgende artikel fokus på kollektive og individuelle forståelser af den unge krop - og hvorledes de hver for sig og i fællesskab medvirker til at danne vores blik på den unge krop.

I den næste artikel beskriver Tine Filges, hvorledes den unge krop ofte ses som en trussel eller fare. Unges kroppe er noget, der skal kontrolleres og styres. Som eksempel peger Filges på den store fokusering på fedme blandt unge. Hun peger desuden på, at unge langt fra kan betegnes som en homogen gruppe, hvor alle deler den samme holdning til deres kroppe. Det er en pointe, som Willy Aagre også har i den foregående artikel. Filges argument er efterfølgende, at nogle unge har et godt forhold til deres krop, mens andre langt fra har det på samme måde. For nogle unge er kroppen noget, de føler sig trygge ved, hvor andre ikke har det på samme måde. Det centrale er, at kroppen ikke længere er noget, man har, det er noget man skaber og forholder sig refleksivt til, og det er nogle unge bedre til end andre.

Filges berører også unges forhold til porno, hvor hendes pointe i lighed med Hølge-Hazelton, er, at den stigende opmærksomhed på unges brug af og adgang til porno, ikke må skjule, at mange unge er optaget af, om deres krop er normal og om den udvikler sig på normal vis. Et andet af Filges argumenter er, at de krav som unge oplever, der bliver stillet til dem og deres krop, håndteres forskelligt alt efter den unges sociale baggrund. Og i det spil er der nogle, som ikke kan leve op til de krav der stilles - og det er oftest dem med en dårlig social baggrund.

I den efterfølgende artikel af Michael Andersen tages der fat på den voksende andel af unge, der er overvægtige. Andersen mener, at det er paradoksalt, at den store opmærksomhed

på unges kroppe i dag falder sammen med et voksende antal unge, der er overvægtige. Han stiller spørgsmålet om, hvorfor det forholder sig således? En del af svaret mener han skal findes i vores forbruger-kultur, hvor alverdens behov kan og skal opfyldes her og nu. Denne kultur gør, at på trods af en stor viden om kroppen og ernæring bliver flere og flere tykke. Det er med andre ord den moderne tilværelse, der medvirker til at skabe nogle krav, som afspejler sig i de unges overvægtige kroppe. Også Andersen peger på, at overvægt har en social slagside, i det oftere er unge fra en dårlig social baggrund, der er overvægtige. Han peger endelig på en række tiltag, der skal gøre det lettere for unge, at bevare deres idealvægt.

Michala Utzon beskriver i artiklen "Hvordan hjælper vi overvægtige børn og unge?" et forskningsprojekt, som forsøger at afdække de faktorer, som ligger bag overvægt blandt børn og unge. Utzon er tilknyttet et projekt, der bl.a. arbejder med at afdække behandlingsmuligheder for overvægtige børn og unge.

I lighed med Michael Andersen peger Utzon på, at det er vanskeligt at identificere enkelte faktorer bag unges overvægt. Ofte er der tale om et kompliceret samspil af mange forskellige faktorer og årsager. Af samme grund er det svært at pege på lette løsninger på unges overvægt - udover at en indsats nødvendigvis må forsøge at behandle alle disse forskellige og komplekse faktorer, hvis den skal have effekt på lang sigt.

Niels Ulrik Sørensen har i sin ph.d. afhandling arbejdet med forfængelige unge mænd. Denne gruppe unge mænd er i medierne og i offentligheden blevet betegnet som "metroseksuelle" mænd. Denne betegnelse finder Sørensen er problematisk og i hans forskningsprojekt foretrækker han at tale om unge mænd, hvor iscenesættelsen og æstiseringen af deres ydre fylder ganske meget i deres liv. Kendetegnene

for denne gruppe af unge mænd er, at de bruger ekstremt meget tid på deres udseende - detaljerede kostplaner, målrettede tøjindkøb og træning af deres krop er centrale elementer i deres hverdag. For Sørensen repræsenterer denne gruppe resultatet af en række opbrud og brydninger i det moderne, hvor traditionelle opfattelser af det feminine og maskuline ikke længere er fastlagte, men derimod er til forhandling. En forhandling, der åbner for nye blandingsformer.

I den næste artikel tages der også fat i unge mænds problemer med at definere deres (mandlige) identitet. Julie Eckner Koch beskriver med udgangspunkt i en nylig udgiven forskningsrapport om unge mænds brug af doping, hvorledes nogle unge mænd trods forskellige åbenbare risici ved doping for at opbygge den "perfekte" krop. Rapporten mener, at man kan tale om en ny mandetype, som forfatteren Kevin Mogensen døber det "nytraditionelle" mandeideal. Det er traditionelt, fordi det referer tilbage den klassiske og stereotype forståelse af mandekroppen som muskuløs, og hvor en mand ikke klager over lidt smerter og ubehag. Det moderne twist kommer ved, at mændene i undersøgelsen benytter sig af doping. Doping medfører forskellige risici, som accepteres, fordi de unge mænd føler, at de kan styre dem og at de er færre omkostninger ved at nå deres mål om en stor krop. Det paradoksale er, at disse risici oftest indebærer udvikling af feminine kønstræk, men disse vejer mindre end potentialet for at blive større og mere muskuløs.

I forhold til den foregående artikel, hvor den "moderne" mand også kom under kærlig behandling, kan man sige, at forskellen mellem den metroseksuelle og den nytraditionelle mand er deres respons på udhulingen af den traditionelle manderolle. Den metroseksuelle mand er friset fra de traditionelle mandebilleder - han leger og blander elementer, der før var

skarpt tilskrevet enten mænd eller kvinder - han er med andre ord bannerfører for eroderingen af de traditionelle kønsroller. Den nytraditionelle mand repræsenterer i denne forbindelse en modsat reaktion på denne udvikling. Han søger en krop, der uden tvivl definerer ham som mand. Muskler og størrelse er afgørende parametre for ham - tøj og personlig styling er som sådan et sekundært aspekt, hvis det overhovedet spiller nogen rolle.

Med denne artikel afsluttes temaet om krop og kultur. Afslutningsvis kommer der en omtale af et nyt forskningsprojekt om udsatte unge i et landområde. Det er en rapport, der beskriver, hvorledes situationen for udsatte unge kan være ekstra vanskelig i et udkantsområde, idet disse områder rammes hårdt af de generelle udviklingstendenser. Arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner flyttes væk til større byer og efterlader udkantsområderne i et tomrum, der især rammer de resourcesvage unge.

Maja Skrowny anmelder dernæst en ny bog om teenagepigens betagelse af og forhold til boybands. Bogen "Boybands og teenagepiger" er skrevet af sociologerne Jacob Demant og Charlotte Klinge-Christensen. I bogen undersøger de, hvorledes unges pigers forhold til boybands kan forstås som et kulturelt fænomen, der indgår i de unges pigers konstruktion af deres kønsidentitet.

I artiklen forsøger Bibi Hølge-Hazelton at præsentere de unges egne beskrivelser af ungdom og kropslighed. Samtidig giver hun et historisk rids overfor de teoretiske forståelsen af krop, køn og kultur, hvor hun bl.a. peger på, at det først er for nyligt at forskningen er begyndt at arbejde med forståelser af maskuliniteter, hvor man i længere tid har arbejdet med unge pigers forståelse og forhold til deres krop.

Tendenser i forbindelse med unges kropslighed

Af Bibi Hølge-Hazelton, Ph.d. post doc. stipendiat, Roskilde Universitetscenter

Kroppen er hjemsted for glæde, vækst, leg og sex. Det er med kroppen verden mødes og det er med kroppen verden udforskes. Kroppen er, som en pige på 21 år udtrykker det: *"Mit værktøj til at starte en kommunikation med andre!"*

Og hvem er bedre til at svare på spørgsmålet om ungdom og kropslighed end netop de unge? Et fremragende eksempel på dette er følgende to tekster der er skrevet af unge i forbindelse med skriveøvelser om kroppen (Hølge-Hazelton B. 2002) :

Min Krop

Den vokser og vokser

Så man kommer i højder hvor man bliver helt svimmel.

Imens kommer der ar på, ellers kan man jo ikke kende den igen...

(Dreng, 17 år)

"Min krop er den del af mig som andre kan se, den del som jeg gerne vil have afspejler den jeg er/den jeg gerne vil være. Kun derfor er det vigtigt hvordan jeg ser ud. På den anden side præger kroppen dvs. hvad andre synes om ens krop også ens personlighed. Ex. Hvis man er høj og slank får man tildelt rollen som "den flotte". Hvis man, som jeg, er lav men trænet påtager man sig rollen som den friske, sporty, den der er god til sport. Jeg tror, kroppen betyder meget, fordi den måde andre dømmer det eneste synlige på er vigtigt for en." (Pige, 21år)

Teorier om kroppe

Men først lidt teori: de færreste vil vel studse over påstanden om, at krop og tanke eller idé og hjerte er uløseligt forbundet, for vi kan ikke forestille os en levende krop uden et levende sind. I

modsat fald ville der være tale om fritsvævende kødklumper uden kobling til tid eller sted. Alligevel tager mange af de store videnskabs-traditioner som vi har bygget vores samfund op omkring, udgangspunkt i arven efter filosofen Descartes (1596-1659), nemlig i påstanden om at der ikke er nogen nævneværdig sammenhæng mellem krop og sjæl. Descartes betragtede mennesket som todelt, på den ene side bestående af en tænkende, pålidelig substans og på den anden side en fysisk upålidelig substans (Duesund 1999). Kroppen anså han som en determineret årsag-virknings mekanisme med forudsigelige funktioner. Denne opsplittning fik stor betydning for udviklingen af medicinen, idet kroppen via denne filosofi blev frataget sin subjektivitet, instrumentaliseret og opdelt i organsystemer. Krop og sjæl kom dermed til at tilhøre forskellige verdener og det fik konsekvenser, der er virksomme den dag i dag, også inden for andre videnskaber end medicinen. Af de der har arbejdet med at forsøge at overskride dualismen mellem krop og sjæl, kan fremhæves flere, men her kan kort nævne nogle af de mest fremtrædende: filosofen Merleau-Ponty der levede i 1908- 1961 (1996) og sociologerne Berger og Luckman (1979).

Merleau-Ponty: det er kroppen der forstår verden først

Merleau-Ponty var den første filosof, der i stort omfang satte kroppen i centrum for forståelsen af menneskets eksistentielle grundvilkår. Han var optaget af menneskelig perception, som han hævdede altid fandt sted fra en særlig position, som altid er kroppens. For at opfatte, sanse, til egne og vurdere verden forudsættes en levende aktiv krop, og derfor har en reduktion eller skade af kroppen stor betydning for, hvordan verden opfattes eller ikke opfattes. Kroppen betragtes som den primære forståelsesinde, det er kroppen, der først forstår verden, erfaringen kommer før analysen af erfaringen.

Dette er centralt i forståelsen af børn og unge, idet mange voksne i rationalitetens navn ofte kommer til at præsentere børn og unge for tolkninger og analyser af kropslige områder, før de har gjort erfaringer eller fået oplevelserne. I Merleau-Ponty's forståelse er kroppen både subjekt og objekt for os selv og for andre, vi ser og bliver set, vi mærker og bliver mærket, dette er menneskets grundvilkår, prisen for og samtidig gevinsten ved at træde ind i samfundet og kulturen.

Bergers og Luckmann: man er sin krop og man har sin krop

Bergers og Luckmanns projekt handlede om dialektikken mellem på den ene side kroppen og selvet og på den anden side selvet og samfundet. Mennesket er sin krop, på samme måde som man kan sige om alle andre levende dyrearter, men mennesket har også sin krop. Sagt på en anden måde, mennesket befinder sig i en balanceakt mellem at have og være en krop, en balance som hele tiden må opretholdes, idet man både oplever sig som sin krop, og samtidig har sin krop til rådighed. Et eksempel på dette, beskrives af pigen her på 16 år:

*Min krop er ikke fejlfri
jeg må arbejde med de eventuelle utilfredsheder
og acceptere det jeg har
for det jeg har, er den jeg er!*

Et andet og måske endnu tydeligere eksempel er en pige på 18 år der skriver:

*MIN KROP ER JEG IKKE TILFREDS MED!
MIN KROPFORHINDRER MIG I AT GØRE TING JEG
GERNE VIL!
MIN KROPPASSER IKKE TIL MIN PERSONLIGHED!
MIN KROPER GRUNDEN TIL MANGE OVERVEJEL-
SER OG PROBLEMER!
MIN KROPSKAL JEG LÆRE AT ACCEPTERE!
MIN KROPER MIN KROP !*

Når denne unge pige i samme tekst skriver om sin krop: "min krop forhindrer mig i at gøre ting jeg gerne vil!" og længere nede på papiret "min kroper min krop!", er det et eksempel på hvordan kroppen på den ene side kan opleves som en fremmed og uvenlig forstyrrelse, og på den anden side som et ufravigeligt vilkår knyttet til livet.

Krop og køn

En af de helt centrale ændringer inden for kønsforskningen de seneste år er, at den har bevæget sig fra at være primært orienteret mod forskning i kvinder, til i stigende grad at omfatte forskning i maskuliniteter. Dette betragtes af mange som et led i bestræbelsen på at give manden et køn, et køn der ifølge denne tankegang længe har været neutraliseret, idet manden for at bevare magten har givet afkald på kønnet. Men samtidig med at udviklingen af en kompleks og mangfoldig kønsforskning skyder op, føres en retorisk krig på andre kønsfronter.

Et meget aktuelt eksempel på dette er den debat, der føres som konsekvens af, at der er flere piger end drenge i gymnasiet, og dette beskrives på den måde, at det truer både drengenes fremtid – og Danmarks. For ikke at tale om den højaktuelle debat om pigernes indtog på universiteterne, i masser af år har mænd domineret på f.eks. medicin, jura og teologi, derefter har der været en længere periode, hvor der var næsten lige så mange kvinder som mænd, og ingen af delene har udløst større problemer eller debatter, men nu, hvor der er tale om lidt mere end halvdelen af kvinder på studiet, tales om en "feminisering" af universitetet, og en af landets mest anerkendte kapaciteter inden for uddannelse frygter for det danske videnssamfund. Det er tankevækkende, at man ikke i større udstrækning fokuserer på det mange kønsforskere er enige om, og det er næsten uanset hvilket videnskabeligt paradigme de repræsenterer,

nemlig at der er større forskelle inden for kønnene end imellem dem.

Unge om køn

Men hvad tænker de unge om hinandens køn? Opfattes egenskaber som noget, der er knyttet til den kønnede krop, eller har de unge overskredet denne opsplitning mellem kønnene, og ser på egenskaber som knyttet til den enkelte uanset køn? Der er noget, der tyder på det, og måske kommer vi fremover til at se en større fokusering på andre faktorer som etnicitet, social baggrund, og generation end på det biologiske køn – det er i hvert fald, hvad meget aktuell forskning tyder på.

Det er naturligvis ikke det samme som, de unge ikke er interesserede i, hvad det vil sige at være i et andet køns krop, denne nysgerrighed vil nok altid være til stede blandt de fleste mennesker. I en øvelse med en gruppe unge blev de bedt om at svare på følgende spørgsmål: hvis du var det modsatte køn i 24 timer, hvad ville du så være mest nysgerrig for at undersøge, og hvad ville du så lave? Her er hvad to af dem svarede:

"Være med til at snakke om biler + piger og andet spændende. Tisse i naturen. Slås/kæmpe. Drikke mig fuld og se fodbold. Jeg ville finde ud af, hvorfor drenge holder så meget af deres penis." (Pige 20 år)

"Først ville jeg lige tjekke om jeg var lækker. Så ville jeg finde ud af om det er så let for piger at score som drenge tror. Så ville jeg undersøge kroppen, føle, røre, lege osv. Jeg ville se om jeg kunne score en pige. Tage på swingerclub. Jeg ville tage på diskotek og finde ud af hvad piger laver når de går på toilettet sammen, og hvad de snakker om når de tøs snakker, og hvis det ikke er sex, ville jeg selv snakke om det..." (Dreng 19 år).

Der eksisterer med andre ord stadig en stor nysgerrighed om hinandens køn og kroppe, og omdrejningspunktet er, ikke overraskende, ofte sex.

Seksualitet og kropsfremstillinger

Sex er en ubetinget tilstede og nærværende del af ungdomslivet, og der forhandles og eksperimenteres på livet løs, om end slet ikke i det omfang man kan få indtryk af, hvis man følger med i tabloidpressen, hvor man ved ukritisk læsning godt kan få det indtryk, at snart hver anden 12 årig er pricet de mest ekstreme steder og dyrker anal og gruppe sex (Graungaard C. 2002).

Dette er imidlertid ikke tilfældet. Faktisk har den seksuelle debutalder stort set ikke ændret sig de sidste 15 til 20 år. Der er meget som tyder på, at de unge i dag er blevet mere afventende inden det første samleje. Sat på spidsen kan situationen altså formuleres som, at der er meget der tyder på, at de unge bliver mere og mere frisdede, men at det frisind de unge udtrykker, ikke nødvendigvis følges op af handling, ligesom der er stor forskel på, om de unge er nysgerrige efter at få viden om og deres konkrete seksuelle adfærd. Der er med andre ord en større åbenhed og et større frisind overfor nye og forskellige måder at udføre seksualitet på, hvilket for eksempel kan ses i indtoget af mandekroppen i det offentlige rum i disse år, uden dog at dette frisind giver anledning til ændringer i de unges konkrete, seksuelle adfærd.

Mænd og drenge udviser stigende interesse for deres udseende, størrelse, performance. På den ene side optræder unge mænd nøgne i reklamer af en karakter, der ikke er set før, idet de fremstiller manden som sensuel og følsom. Samtidig med der er et sværmeri i flere populære tv-serier omkring den raffinerede homoseksuelle mands potentielt positive indflydelse på den kulturløse kødklump med halm i ørene af en hetro-ditto

som f.eks. kan ses i udsendelsen: the famolous five (De fantastiske 5) der er en slags moderne version af "My Fair Lady", bare med omvendt kønstegn.

Den metroseksuelle mand

Begrebet den metroseksuelle mand vinder frem. Men hvad er det at være metroseksuel? Michael Flocker, der er forfatter til bogen "The metroseksual guide to style", udtaler, at det ikke er noget, der videregives fra fædre til sønner, og siger om den metroseksuelle mand: "Han er fuldkommen maskulin, men får gerne en peticure og en ansigtsbehandling. Han er hip, urban, sofistikeret og frem for alt stilfuld." Den ultimative prototype på den metroseksuelle mand er den engelske fodboldspiller David Beckham, der bl.a. er kendt for at tage sin kone med ud til middag iført sarong og neglelak.

Samtidig med denne tendens ses et stigende antal unge mænd, der anvender anabolske steroider for at få større muskler eller som gennemgår penis og testikeloperationer fordi de ifølge plastikkirurgerne gerne vil have noget at vise frem i badebukserne, eller fordi de er flove over at stå med en lille penis i badet efter fodbold.

Kosmetiske operationer.

I USA er denne tendens også ved at ramme piger og kvinder, der udover at få opereret deres ansigter, overarme, hofter, lår, baller og bryster også er begyndt at efterspørge kosmetiske operationer af deres kønsdele. Mange piger er spiseforstyrrede, de oplever sig som overvægtige og anvender livstruende spisestrategier for at opnå idealvægten. Grænsen for seksualiseret iscenesættelser af kroppen skubbes nedad i alder, g-strengene har for eksempel for længst holdt deres indtog på pigeværrelserne. Følgende diskussion var at finde på hjemmesiden www.chillinet.dk hvor en hed debat rasede vedrørende, hvornår piger var gamle nok til at gå med

g-streng. En mor udtalte at hendes datter skulle være 16 år, før hun fik lov til at gå med g-streng, hvilket udløste en lavine af reaktioner, her er nogle stykker af dem:

*"Stik jeres meninger langt op i r*ven mødre, og vær' en ordenlig mor - lad jeres datter gøre hvad hun vil. Det er et fuckin stykke stof, og det skal nok blive under tøjet indtil de er mindst 12-13 år gamle, og for fanden da, hvad er den store forskel mellem en g-streng og trusser? Tror i jeres datter bliver voldtaget fordi hun går med frækt undertøj? Er det det?" (Armaghetto (2004-02-06))*

"Altså selv er jeg 13 og begyndte at gå med g da jeg var 12. Jeg må dog sige at synes ikke det er så fedt hvis en pige på 9 og derunder rendte rundt med g-streng. Nu vil jeg fortælle jer noget: Min lillesøster er 7 år, og en dag jeg havde smidt nogle g'er ud der var blevet for små i min egen skraldespand, havde hun fandme taget dem op og på.... Blev rigtig sur på hende, og sagde det ozz til min mor. Hun blev heller ikke glad for d... Hvis jeg skal sige min ærlige mening synes jeg man SKAL være 12 og derover, i den alder begynder man også at kunne passe xs,s,m,l osv... og hvis man skal købe g'er i størrelse 10 e.lign koster de rigtig meget. Mindst 70 kr hvor man kan få 3 par af de andre størrelser til 50 kr... Det med størrelse 10 har jeg selv prøvet, var jo ikk 10, men er ikke så høj så måtte bruge den, indtil jeg fandt ud af at man kunne få xs.....!!!!!" (Line g-streng tøsen (2004-01-11))

Af andre tendenser blandt piger ses den nye modedille, der har fået tilnavnet "lesbian chick" som fik sit kick off da de to popstjerner Britney Spears og Madonna tungekysede på MTV, og som med de homoseksuelle mænd i The Fabulous Five, der er blevet stuerene ved kaffetid i de små hjem, ses også et antal meget populære tv-soaps, f.eks. den amerikanske serie the L-word,

hvor lesbiske piger udveksler erfaringer i, hvordan man bedst scorer, dater eller bliver gravid.

At der er en del laden som om i tendensen, betyder jo ikke, at det ikke kan få en positiv afsmittende effekt på de unges holdninger til sig selv eller andre, der er homoseksuelle og som med andre sider af de unges sexliv præges af en variationsmulighed, vi ikke har set magen til før. Det er nemlig første gang i historien, at drenge og piger er nød til selv at skabe indhold og retning i deres seksuelle udfoldelse og identitet, og det ser ud til, de fleste unge griber bolden med stor ekspertise.

Et kik ind i fremtiden?

Måske er det rigtigt, at ungdomsgenerationen i dag kan karakteriseres som det, nogle kalder samplergenerationen, en generation der plukker hvad den finder interessant, og sætter det sammen på nye måder, fra musik, til seksualitet, til kropsfremstillinger.

Gabriel på 14 år, bekender sig til samplergenerationen og skrev følgende i Weekendavisen:

"Vi sampler alt. Vores tøj, vores film, vores musik, ja det er lige før vores holdninger, tanker og følelser er samlet. Tøjet skal helst ligne noget fra 80'erne, musikken skal helst lyde som noget fra 70'erne, og filmene skal helst laves efter gamle formularer. Det er ikke noget nyt ungdommen samler. Vi gør det bare i massiv grad, og så gør vi meget lidt udover det. Hvis det ikke handler om at sample hæmningsløst på den ene eller anden måde, så handler det mere eller mindre om at drikke sig stiv hver weekend. Det er heller ikke noget nyt at unge drikker, men at det er noget af det vigtigste i en teenagers liv det er da sygt. (...). Vi har brug for noget nyskabende, noget progressivt. Vi har brug for nogen, der udnytter mulighederne, der er blevet foræret os på et sølvfad" (Gislason Bier G. Samplergenerationen. Weekendavisen 23-29. januar 2004: 12)

Et meget velformuleret tidsbillede af sin egen generation fra en dreng på 14 år – og tilmed et billede, der peger fremad mod den tendens fremtidsforskerne forudser og beskriver som en bevægelse fra informationsfundet mod drømmesamfundet. Et samfund hvor nogle af de såkaldte megatrends blandt andet peger i samme retning som Gabriel gør, nemlig mod en endnu større søgning efter mening, mod et samfund hvor forventningerne til institutioner som arbejde, uddannelse, familie kommer til at ændre radikal karakter, og hvor betydningen af kontrol over kroppen bliver en afgørende moralsk værdi, der kommer til at polarisere befolkningerne i de, der har kontrol og de der ikke har, i de der tager ansvar for egen sundhed og bliver sundhedsfreaks og de der ikke magter ansvaret og bliver liggende hjemme på sofaen foran tv-et med chipsene og colaen inden for sikker rækkevidde, mens de bliver federe, er arbejdsløse fordi ingen vil ansætte de, der vejer mere end gennemsnittet og dør unge fordi ingen vil sygeforsikre eller behandle dårlige kroppe.

Artiklen er en redigering af oplægget: Tendenser og spørgsmål i forbindelse med unge og kropslighed på Konferencen Den Risikable Kropskultur. Unge, marginalisering og kropsmisbrug. Afholdt af Center for Ungdomsforskning på RUC den 26 maj 2004

Litteratur

Berger PL og Luckmann T. Den samfundsskabte virkelighed : en videnssociologisk afhandling. København : Lindhardt og Ringhof, 1979.

Duesund Kropp, kunnskap och självuppfattning / Liv Duesund ; övers.: Jerker Thorell. Stockholm : Liber utbildning, 1996.

Hølge-Hazelton B. (red) Perspektiver på Ungdom og Krop. Roskilde Universitetsforlag 2003

Flocker M. The Metrosexual Guide to Style: A Handbook for the Modern Man, Da Capo Press 2003

Graungaard C. Mellem porno og puritanisme. Ungdomsforskning nr. 2- juni 2002; 8-12

Gislason Bier G. Samplergenerationen. Weekendavisen 23-29 januar 2004: 12

Merleau-Ponty M. Kroppens fænomenologi . Frederiksberg : Det lille forlag, 1994

Websites: www.chilinet.dk

I artikkelen setter Willy Aagre fokus på unges forhold til deres kropp. Med utgangspunkt i en større nordisk undersøgelse beskriver han forskjellige holdninger til kroppen. Han beskriver, hvorledes forskjellige kollektive og individuelle forståelser av kroppen medvirker til at forme vores blik på den unge kropp. Afslutningsvis presenteres forskjellige teoretiske forståelse af den unge kropp.

Om ungdom og utseende i en kroppssorientert tid

Af Willy Aagre

Innledning

Jeg husker fremdeles den nye innrammede plakaten på veggen hos min søster tidlig på 90-tallet. Bildet viste en kvinnekropp i grasøs bevegelse. Teksten var denne: Du har ikke en kropp – du er en kropp. Min første tanke var at dette var kloke ord. Kropp og sinn som helhet. Mine neste tanker var av mer tvilende karakter. Dette er for lett å si og for vanskelig å etterleve! Vanskelig nok for en etablert voksen med regelmessige vaner, stabilt og bekreftende nettverk og et arbeid en trives i. Men hvordan er det for andre, for eksempel en 15-16-årig gutt eller pike med et selvbylde som følsomt endrer seg i takt med de varierende sosiale og kulturelle erfaringene som høstes gjennom andres responser?

Det djevelske ved parolen er at den passer best for dem som elsker sin kropp. For dem som behersker den, syns den ser godt ut, og med glede utfolder seg i lek og trening med den. Og de som hviler godt i sin egen kropp; har et avslappet forhold til den. Men hva med dem som er misfornøyd med kroppen sin? Eller dem som vil mye mer med kroppen sin, enn det de i praksis får til?

Denne artikkelen begynner med å reise noen allmenne spørsmål om ungdom og kropp. Deretter skal jeg trekke fram noen funn fra en nordiske undersøkelse som sier noe om hva slags ungdommer som ser ut til å være mer opptatt av utseendet sitt enn andre. I artikkelens siste del drøftes spørsmålet om ungdom og kropp i et mer teoretisk perspektiv.

Ungdom og kropp – kollektive og individuelle aspekter

Når vi snakker om "ungdom" og mener noe om dette som samfunnsborgere, fagpersoner som arbeider med ungdom eller som forskere, er det ofte uklart hvorvidt vi tenker på ungdom som en form for mentalitet eller holdning til verden eller om vi snakker om ungdom som et kroppslig uttrykk. Et bidrag i å rydde opp i slike uklarheter, kan være å peke på at "ungdom" både kan skape et kollektivt bilde av kropp i fellesskap og et bilde av individer med hver sine subjektive kroppslige uttrykk.

Jeg kan gi mange eksempler på forestillinger om ungdom som kollektiv kropp. Fjernsynsbildene fra Dresden februar i år, i forbindelse med 60-årsdagen for den allierte utbombingen av byen, viste oss et kollektivt bilde av demonstrerende nynazistisk ungdom. Uforsonlige kroppsholdninger og hatefulle blikk møtte oss i bildene, et kollektivt hat båret fram av kropp merket av år med marginalisering i det økonomisk ustabile østlige Tyskland. Tenker vi oss tilbake til 60-tallet, husker vi også hippienes avspente kollektive kroppsuttrykk, ofte sittende i sluttede sirkler, med suveren forakt mot maskinsamfunnets tidsstudier og effektivisering. Punkerne på slutten av 1970-tallet ga oss ordentlighetens dramatiserte motbilde, med No Future-uttrykket i blikkene, lute holdninger og hule kinn, noen av dem perforert av sikkerhetsnåler. Skulle en skrive fagbok om ungdom på 80-tallet, var punkerne et uunngåelig ikon på forsiden, til tross for at de i nordiske land aldri ble mer enn en ubetydelig minoritet, kvantitativt sett.

Det er et stort sprang, sett som kollektive uttryksformer, mellom 1950-tallets "innordnede" ungdom på de store turnmønstringene rundt om i de nordiske landene og til 2000-tallet individualiserte snowboard-artister. De første var samlet på kroppsdisiplineringsens ovale rom,

idrettsbanen, omkranset av stolte familiemedlemmer og naboer. De siste befinner seg offpiste i naturens randsoner, men de dramatiske kroppslige uttryksformene er iscenesatt som uavhengighet og individualisme. Naboer og familiemedlemmene er fraværende, men film- og videokameraene fanger inn begivenheten.

En annen kollektiv ungdomsscene jeg skal nevne, er seksualitetens og poseringens scene, hvor unge popartister spiller mot pornografiens estetikk, med forførende ansiktsuttrykk og utfordrende kroppsbevegelser. Poseringskulturen blir også ett av mange kollektive uttrykk i det offentlige rommet, også lett tilgjengelige i de "private" sfærer til unge fjernsynsseere, hvor de for eksempel kan hygge seg med hip-hop-stjernenes MTV-videoer, hvor innslaget med hoftevriddende kvinner synes å være en nødvendig klisje. I fjernsynssuksessen Idol, som har sitt kjerne publikum mellom ti og seksten, spiller mange av seriens wannabee-stjerner på det hotte kroppsspråket til de virkelige stjernene innenfor popmusikkens ulike sjangre.

De ulike kollektive kroppsuttrykkene til ungdom skaper mange reaksjoner blant oss voksne. De provoserer, irriterer, skremmer, bekymrer, pirrer eller gleder. De mest pessimistiske av oss ser ungdomskroppene som marionetter i et spill, iscenesatt av kyniske kommersielle markedsførere. Andre har vaksinert seg mot en slikt pessimisme, og tolker inn en selvbevisst ironisk distanse i de fleste iscenesatte kollektive kroppsuttrykk blant ungdom. Ungdom betraktes som evig kompetente og autonome.

De individuelle kroppene

Når ungdom betraktes som individuelle og subjektive kropp, blir bildet mer sammensatt. Vi kan se overvektige kropp, som likevel bæres med en personlig trygghet og en selvfølgelig avslappethet som overbeviser. Omvendt kan vi

også i noen tilfeller se velformede og atletiske kropper som likevel gjemmes bort, og hvor personen bak kroppene gjemmer seg bort i mengden, misliker blikk som rettes mot seg og er usikre og sjenerte. Flere undersøkelser i Norden viser at det særlig er de unge jentene som er kritisk til sin egen kropp. For dem vil alle former for posering, ironisk eller ei, være en fullstendig fremmed tanke. Mange unge, både gutter og jenter, lider under den ubønhørlig belyste kroppseksponeringen i dusjen etter skolens gymnastikktimer. Her er kontrastene sterke. På den ene siden de leende og høyrøstede ungdommene, som ikke har noe i mot oppmerksomheten som rettes mot deres nakne kropper. På den andre siden ungdom som er stille og prøver å gjøre seg så usynlige som mulig.

De individuelle kroppene inngår også som en del av kollektive kroppsbilder. Hvis vi ser for oss den voldsomme kroppsutfoldelsen som finner sted i en håndballkamp mellom to ungdomslag, har hvert individ på disse lagene en individuell opplevelse av sin egen kropp. Det kollektive kroppsutfoldelsen er skjematisk innrammet av treningstider og kampoppsett, og overvåket av dommere som følger et sett av regler. Det som for et utreinet øye kan se ut som voldsomheter, som kampscener, er i virkeligheten nøye overvåket og det gis klare sanksjoner for avvik mot normene. Midt i kampscenene befinner individene seg, men uten en lignende regulering av deres subjektive oppfatninger av sine individuelle kropper, av kroppens yteevne, og av dens smerteterskel. De har også ulike opplevelser av den sosialiteten som kroppen inngår i. Selv spillere som bedømmes som gode, kan likevel føle seg på siden av fellesskapet eller som middelmådig i denne settingen.

Hverdagslivet, utseendet og kroppen

All ungdom foretar en daglig reise mellom hjemmets privatsfære og offentlige arenaer i skole,

foreningsfritiden eller i mer uformelle settinger hvor ungdom samles. I overgangen fra barndom til ungdom skifter interessen for utseende og kropp karakter.

Den estetiske bevisstheten om kroppens utforming endrer seg og de unge blir mer bevisst på hva og hvordan de er og hvordan de bør være. Interessen for utseendet handler også om en økende bevissthet om klær, frisyre og sminke. Klærne muligheter er mange. Klærne kan understreke eller skjule. De kan være kroppsnaere eller det helt motsatte. Valg av klær er også innlemmet i kollektivt betingede forestillinger om hvem man er og hvem man ikke er. Noen lar seg inspirere av de mest markante formene for klesuttrykk. De leker med uttrykk som er inspirert av stiler som goth, punk, hip-hop eller av den klesstileringen som også finnes innen idretten, symbolisert ved idrettsikoner som David Beckham.

Andre ungdommer har et helt annet prosjekt med klærne. De kler seg for ikke å skille seg ut, eller for å bli del av en anonym "masse". Denne strategien har også sine fallgruber. Den krever også at en følger med, siden "massen" også endrer seg. Kunsttøyet blir å sørge for verken å ligge foran eller etter av et vanskelig definerbart mainstream uttrykk. Jeg tror at mange av oss som i faglig sammenheng betrakter ungdom og prøver å forstå dem, lett undervurderer det strevet det utvilsomt ligger i det å være såkalt "vanlig" ungdom.

Men all ungdom, uansett variasjon i interesse for kropp og utseende, har en ting til felles. Deres utseende skal "gjøres" et sted. Et viktig sted er hjemme hos dem selv. Her er klærne samlet, her finnes sminkesakene, her er det spill å kikke på seg selv i, enten de befinner seg på deres egne rom, i gangen eller på baderommet. De bedømmer og vurderer det de ser, og de har også en

.....

Det finnes en spennende, men lite utforsket dialektikk mellom det som ungdom bedriver med hjemme, relatert til sitt ytre og det som skjer på offentlige arenaer sammen med annen ungdom. I dette spenningsfeltet vokser en eller annen form for interesse fram, en eller annen grad av interesse for trender og moter, utspent mellom ytterligheter som mote- og merkeslaven på den ene siden og ungdom som er uinteressert i dette på den annen side.

oppfatning om deres interesse for utseende, kropp og klær er større, omtrent som eller mindre enn andres.

Det finnes en spennende, men lite utforsket dialektikk mellom det som ungdom bedriver med hjemme, relatert til sitt ytre og det som skjer på offentlige arenaer sammen med annen ungdom. I dette spenningsfeltet vokser en eller annen form for interesse fram, en eller annen grad av interesse for trender og moter, utspent mellom ytterligheter som mote- og merkeslaven på den ene siden og ungdom som er uinteressert i dette på den annen side.

Mellom dette finner vi kanskje ulike former for mainstream-løsninger, eller ulike former for tilbaketrukkelse, men kanskje likevel nøye innstudert "individualisme".

Hvilke ungdommer bruker mer til eget utseende

Som en ungdomsforsker som både ønsker å bevege meg innenfor kvalitative og kvantitative måter å dokumentere ungdoms ulike fortellinger om kropp og utseende, vil jeg i denne sammenhengen undersøke om det kan finnes en form for "orden" i det tilsynelatende kaos av kollektive og individuelle uttrykk som jeg innledet med. Utgangspunktet er en bred nordisk undersøkelse som blant annet ser på mulige forbindelser mellom interesser og estetisk-kulturelle praksiser i privatsfæren og motsvarende interesser og praksiser i det offentlige rommet. I denne sammenhengen vil jeg dvele ved noen funn av kvantitativ karakter (Aagre et al 2002, Aagre 2003) i et nordisk forskningsmateriale. Et utvalg på 277 ungdommer i byer og bynære kommuner i Danmark, Sverige og Norge svarte på spørsmål

om sine preferanser og prioriteringer hjemme og ute. Tallene fra denne undersøkelsen vil blant annet kunne bidra med en viss kunnskap om hvilke grupper av ungdom som har høyere eller lavere interesse for eget utseende. Grunnlaget for tallene er ungdoms graderte vurdering av tidsbruk som har med utseendet å gjøre. Denne graderingen av tidsbruk er femdelt, i kategoriene "Ganske mye", "En del", "Lite", "Ingen" og "Uaktuelt". For oversiktens skyld vil jeg i den første tabellen nedenfor nøye meg med å se på tallene i den høyeste kategorien. Jeg vil sette disse tallene opp mot enkelte utslagsgivende interesseområder på den ene siden, og de unges relative bruk av fritid på den andre siden. Med det siste mener jeg ungdoms rangering av hvilke former for fritid de bruker mest tid på utenom weekendene. Dette dreier seg om hjemmefritid (hjemme for seg selv eller med familien, foreningsfritid, fritid med venner hjemme hos seg selv eller hjemme hos venner og, som den siste kategorien, utefritiden. Til det siste regnes

fritid som tilbringes sammen med andre venner i det offentlig uterom som gater, torv og streder, men uten nevneverdig voksenkontroll.

Som vi ser i tabel 1, er kjønnsforskjellene slående. En betydelig større prosentandel av jentene, 36.6 mot 4.1, plasserer seg i kategorien som angir den høyeste graden av tidsbruk til eget utseende. Resten av tabellen handler om prosentandeler av ulike undergrupper av jenter, med fallende verdier for den andelen som plasserer seg i høyeste kategori. Som vi ser, er det de jentene som primært bruker fritiden i det offentlige rommet, vel å merke utenfor foreningslivet, som skårer høyest på den tiden de bruker til utseendet. Jenter med interesser innenfor musikk, trend og mote skårer særlig høyt. Også jenter med høy grad av ungdomskulturell orientering (se slutnote), skårer høyt.

Relativt høyt skårer også ungdom som bruker mest fritid hjemme med venner, enten ved å ha dem hjemme hos seg eller ved å være sammen

Tabell 1: andel av ulike grupper ungdom som bruker "ganske mye" tid på eget utseende. Hovedvekt på jenter. Prosent.

Gruppe	Prosentandel	Antal det regnes av
Gutter	4,1	146
Jenter	36,6	131
Alle	19,5	277
Uteorienterte jenter	52,1	48
Jenter med sterk interesse for trender og moter	52,1	73
Jenter med sterk interesse for musikk	50,0	28
Jenter med en høy grad av ungdomskulturell orientering	49,6	67
Jenter som bruker særlig mye fritid hjemme med venner eller hjemme hos venner	46,2	39
Jenter med høy grad av interesse for sport	42,9	61
Særlig foreningsaktive jenter	37,5	32
Jenter med høy grad av allmenkulturell orientering	25,5	55
Jenter med den sterkeste interessen for bøker	19,6	46
Jenter som prioriterer hjemmeliv høyt	12,1	33

med dem der de bor. Vi ser videre at de aller mest foreningsaktive jentene ikke skiller seg ut, verken ut i positiv eller negativ retning, når det gjelder tidsbruk til utseendet.

De som skårer lavest i tabellen, er de mest bokinteresserte og de mest hjemmeorienterte av jentene. Også jenter som både er aktive i foreningslivet og gode på skolen, altså jenter med høy grad av det vi betegner som allmennkulturell orientering, er mindre opptatt av utseendet enn snittet.

Det ser altså ut til at det er jenter med relativt lite kontakt med voksne i sitt daglige liv, som særlig skårer høyt når det gjelder tidsbruk på eget utseende. Tiden foran speilet hjemme ser ut til å representere et slags symbol på deres orientering bort fra hjemmet og familien og dragningen ut mot andre ungdommer på gater og streder i byer og forsteder. Musikkinteressen til disse jentene, som også kommer til uttrykk på

jenterommene, blir et tegn på den samme ungdomskulturelle utadvendtheten. Denne formen for musikkinteresse kanaliseres i liten grad inn i musikkorganisasjonene, men spiller en rolle som felles interesse i det uformelle samværet de unge imellom.

I tabellen nedenfor har jeg valgt å konsentrere meg om de sammenhengene som materialet viser mellom guttenes tidsbruk til eget utseende og noen av deres øvrige kulturelle praksiser i hverdagen. For lettere å kunne sammenligne med jentene i tabellen over, har jeg valgt å slå sammen kategoriene "ganske mye" og "en del". Det er til sammen 37% av guttene som har plassert seg i disse kategoriene, altså svært likt den andelen av jentene (36.6%) som har plassert seg i øverste kategori (se tabell 1).

Tabell 2 viser andelen av ulike grupper gutter som plasserer seg i de to høyeste kategoriene når det gjelder tidsbruk til eget utseende.

Tabell 2: Andelen av ulike grupper gutter som plasserer seg i de to høyeste kategoriene når det gjelder tidsbruk til eget utseende.		
Gruppe	Prosentandel	Antallet det regnes av
Uteorienterte gutter	54,8	42
Gutter som trener hjemme	51,9	52
Gutter med høy grad av ungdomskulturell orientering	48,8	41
Gutter med relativt sterk interesse for trender og moter	45,2	62
Gutter med relativt høy interesse for sport og idrett	44,9	78
Gutter med relativt høy grad av allmennkulturell orientering	44,2	52
Gutter med relativt stor interesse for musikk	42,9	91
Gutter med den sterkeste interessen for bøker	37,5	32
Gutter som prioriterer foreningsliv høyt	35,7	42
Gutter som prioriterer hjemmeliv høyt	32,1	56
Gutter som bruker særlig mye fritid hjemme med venner eller hjemme hos venner	31,7	41

Vi ser at også de uteorienterte guttene, i likhet med jentene, har en relativt høy andel som er opptatt av å bruke tid på utseendet. De som interesserer seg for sport, trening, musikk og trender/moter, bruker mer tid på utseendet enn andre grupper. Også her ser vi de samme tendensene som blant jentene.

Blant guttene er de bokinteresserte omtrent like opptatt av utseendet som gutter ellers. Her skiller de seg klart fra de bokinteresserte jentene, som vi så var betydelig mindre opptatt av utseendet. Guttene som prioriterer hjemmeliv høyt, har bare en ubetydelig lavere andel enn snittet med en viss interesse for utseendet. Som vi så, var tidsbruken på utseendet ekstremt lavt blant de mest hjemmeorienterte jentene.

En annen kjønnsforskjell har med allmennkulturell orientering å gjøre. Jentene med denne orienteringen var mindre opptatt av utseendet enn snittet, mens guttene her lå over gjennomsnittet.

Generelt kan vi si at den sterkere interessen for utseendet blant jentene og den økte tidsbruken som følger av dette, ser ut til å skape større kontraster mellom delkulturer der enn blant guttene.

Kroppen og den symbolske kreativiteten

Denne undersøkelsen er for grovkornet til å kunne si noe mer presist om hva ulike former for iscenesettelser av kropp og utseende blant ungdom rent subjektivt kan bety. Det er mange måter å være opptatt av utseendet på. Den tiden ungdom bruker til å trene opp magemuskler eller til å nappe ut hår fra øynebrynene, handler ikke nødvendigvis sammenlignbare former for opptatthet av det ytre.

Vi vet også for lite om hva slags lyst og tvang som eventuelt ligger i den enkeltes fokusering

på eget utseende. Det ikke urimelig å anta at følelsen av å kunne skape noe med egen kropp, vil ha betydning for hvilken følelse som er mest framtrædende. Jeg ønsker å avrunde denne artikkelen ved å formidle noe om et teoretisk bidrag som den engelske etnografen Paul Willis har kommet med i sin ungdomsforskning. Hans begrep om symbolsk kreativitet vil etter mitt syn kunne være nyttig også i denne sammenhengen.

I sin bok *Common Culture* (1990), kritiserer Willis forskningen for å være for lite opptatt av ungdoms kommunikative hverdagskompetanse. Det som allment betraktes som kreative og estetiske kvaliteter, har i for stor grad kunsten som normativt forbilde. Kunsten er som regel innelukket i egne institusjoner, fjernt fra mange unges hverdagsferinger. Med sin innebygde konstruksjon av "høyere" former for kulturelle uttrykk, som kontrast til de "lavere", bidrar kunstinstitusjonene til å degradere de gruppen av befolkningen som står fjernt fra dette kunstbegrepet. Dette gjelder ikke minst ungdom fra mindre privilegerte lag.

Willis oppgraderer det kulturelle og estetiske symbolarbeidet som ligger i det å skape betydning gjennom kropp og utseende; for eksempel med bevegelsesformer og dans, med populærmusikalsk smak og viten og ved å beherske kunsten å imitere og fortelle historier. For Willis er dette ikke primært individuelle kvaliteter, men noe som skapes i fellesskap med andre. Willis betrakter dette som unge menneskers kunstformer, som former for symbolsk kreativitet som er naturlig innbakt i hverdagslivet selv. Denne kreativiteten har for Willis tre hovedkanaler – språk, drama og kropp.

Med den språklige kanalen tenker Willis på de språklige kodene som skapes blant grupper av unge, gjennom slang, lokal humor og interne betydninger. Gjennom drama kan de unge karikere

.....

sentrale figurer i sin hverdag. Practical jokes er et eksempel på dramatiserte handlingsforløp som kan ha betydning for gruppefelleskapet og for å trekke opp grensene mellom en gruppe og de som er på utsiden av denne.

Kroppen er en integrert del av både språket og av det dramatiske. I tillegg har kroppen et potensielt repertoar av uttrykksformer. Den gir i seg selv en mulighet for dekorering. Håret kan farges i sterke toner og huden kan gjennomhulles på forskjellige måter. Kroppen kan både brukes til å uttrykke at en vil skille seg ut og at en vil være lik de andre. Ved hjelp av symbolsk kreativitet kan selv en (for) tung og store kropp gjøres om til et fortrinn, til en måte å tydeliggjøre styrke og suverenitet på. Dette gjorde den overvektige artisten Fats Domino fra han slo gjennom på slutten av 1940-tallet. Det gjør også enkelte av de storvokste hiphopstjernene nå på 2000-tallet, selv innenfor en sjanger hvor de stramme magemusklene er en dominerende kroppslig norm.

Willis' begreper kan bidra til å skape en større form for ydmykhet når det gjelder å forstå det tvetydige forholdet mellom ungdomskultur og kropp. Det gjør det også vanskeligere å postulere at det finnes en slags gitt gyllen middelvei når det gjelder graden av opptatthet som ungdom "bør" ha av sin egen kropp og sitt eget utseende.

En veldig liten interesse for dette kan også bety at den unge er mer opptatt av litteratur og av åndelige verdier og prioriterer dette. Vi kan heller ikke utelukke at mye tid til utseendet også kan bety at den unge har glede av den mulighe-

ten for lekende utfoldelse som ligger i ens egen kropp, eller som en kollektiv kommunikasjonsform sammen med andre.

Plakatteksten jeg startet artikkelen med satte opp en motsetningsforhold mellom å ha en kropp og å være en kropp. Willis antyder en tredje mulighet, en mulighet som overskrider begge betydningene – muligheten for å gjøre en kropp eller for å skape en kropp.

Fotnoter

- 1) Ungdomskulturell orientering er en sammenstilling av interessen for musikk og interessen for de estetiske sidene ved ungdomsrommet. Høye samlede verdier gir høy grad av ungdomskulturell orientering
- 2) Allmennkulturell orientering er en sammenstilling av grader av skoledyktighet og grader av aktivitet innenfor foreningslivet. Høye samlede verdier gir høy grad av allmennkulturell orientering.

Referanser

Aagre, Willy (2003): Ungdomskunnskap: hverdagslivets kulturelle former. Bergen: Fagbokforlaget.

Aagre, Willy et al (2002): Nordiska tonårsum: vardagsliv och samhälle i det moderna. Lund: Studentlitteratur.

Willis, Paul et al (1990): Common Culture: Symbolic Work at Play in the Everyday Cultures of the Young. Poen University Press.

Tine Filges tager bl.a. fat i de unges brug af og forhold til porno, og har som en central pointe, at unge langt fra er en homogen gruppe, og at der derfor er væsentlige forskellige i forskellige unges forhold til deres krop. Dette lyder måske banalt og indlysende, men det er en pointe, der ofte glemmes i den offentlige debat om unge og deres kroppe.

Kroppen som monitor - at være ung i en kropskultur

Af Tine Filges

Unge kroppe forbindes ofte med risici og farer. Vi lurer farer alle steder, og medierne er fulde af overskrifter: Fedmeepidemier. Unge med åreforkalkning. Druk. Porno. Spiseforstyrrelser. Selvskadende adfærd. I takt med at kroppen monitoreres, er den i stigende grad blevet koloniseret af en bekymret hær af forskere, forældre, pædagoger og terapeuter. Vi spørger ængsteligt: Vil de unge lave deres krop om livet igennem? Vil de virkelig have plastik i brysterne? Vil den næste generation tage Viagra som 18-årige? Kan unge indgå i intime relationer, når de er vokset op med porno på værelset? Ønsker de bare succes i den overfladiske medieverden, hvor det kun handler om at se ud og blive berømt? Til det kan man både svare ja og nej. Kroppen - og

særligt unges kroppe – er da en slags monitorering af, hvad der foregår i vores samfund. Men måske er det ikke altid sådan, som vi tror.

Unge bruger porno, fordi den er tilgængelig, og fordi de som udgangspunkt er nysgerrige på sex. Men det betyder ikke, at unge er blevet mere overfladiske eller rigide, måske snarere tværtimod. I en kaotisk verden er det måske særligt nærliggende for et ungt menneske at ønske, at værdierne var mere tydelige, også når det gælder kønnene og den seksuelle relation. På et symbolsk plan, skal pornoen måske snarere tolkes som en kulturel modreaktion, et udtryk for drømmen om en sort/hvid verden med en klokkeklar kønslig positionering? De fleste unge

ved nemlig godt, at den sociale verden rummer et hav af nuancer og konflikter. Og det er måske lige netop derfor, at de har brug for at drømme?

I diskussionen om unge og porno er det vigtigt at huske på, at langt de fleste unge udmærket er i stand til at differentiere mellem fiktion og virkelighed. Men selvfølgelig er det vigtigt, at pornoen ikke kommer til at stå alene, og at den unge præsenteres for alternative og mere realistiske fremstillinger af kroppen, kønnet og seksualiteten. I alle samfundsmiljøer findes der dog unge, som er særlig sårbare for eksponeringen af porno, fordi de i forvejen har en meget begrænset og utilstrækkelig viden om krop og seksualitet med sig hjemmefra. Disse unge kan ofte have sværere ved at forstå og fastholde, at porno kun er fantasi og drømme, og at almindelige mennesker ikke optræder eller ser ud som pornomodeller.

Kroppens forskellighed

Unge er langt fra en homogen gruppe. Der er unge, for hvem kroppen er et refleksivt, kontrolleret og sofistikeret projekt. Der er dem, som er i farezonen for at blive skræmt fra vid og sans, og hvor kroppen bliver den sårbare taber i kampen for at kontrollere tilværelsen. Der findes således 11-årige helt almindelige piger, som løbetræner og ikke kunne drømme om at spise smør på brødet. Og der findes unge, hvis sundhed og trivsel er i fare, og hvor det at begynde at motionere vil gøre en verden til forskel – dels i forebyggelsen af livsstilssygdomme, men også fordi det at være i god form, gør det nemmere at mestre en hektisk hverdag fyldt med alskens krav og forventninger.

For at kunne forstå unges forhold til kroppen er det vigtigt at forstå, at kroppen ikke kun er den fysiske, konkrete krop, som vi går til lægen med, når vi fejler noget og den, som skal have morgenmad og motion. For unge er krop-

pen i høj grad også en arena, hvor der foregår livsvigtige kampe på symboler, der handler om overlevelse, identitet og tilhørsforhold. Disse kampe foregår ikke kun på et ubevidst plan. Unge er eksempelvis godt klar over, at deres valg af tøjstil ikke kun handler om individuelle og æstetiske præferencer, men i højeste grad en kamp om sociale positioneringer; hvilken type er du? hvem er cool og smart, og hvem er ikke? Unge ved således godt, at tøj er en overfladisk, men yderst effektiv måde at vise sin identitet og sit tilhørsforhold.

At være ung i en kropskultur

Den udvikling vi generelt ser indenfor ungdomsforskning er, at unge i dag har den opfattelse, at de selv kan skabe sig deres identitet og sociale ståsted. Mange unge mestrer til fulde de mange valg og udfordringer, som samfundet i dag stiller dem, mens andre unge slet ikke har forudsætningerne for at klare dette forventningspres. Desværre oplever unge i dag, at det er dem som person, der spiller fallit, når tilværelsen ikke vil lykkes.

Denne generelle udvikling er sammenfaldende med den udvikling, man ser i unges forhold til kroppen: De sårbare unge er også sårbare, når det gælder kroppen, og når vi taler om en voksende social polarisering af unge, er kroppen også her en væsentlig variabel. Det er bl.a. derfor, vi ser, at nogle unge buler ud og blive fede, mens andre svinder ind. Alt dette får en særlig betydning i en kultur, hvor kroppen er blevet et vigtigt kommunikationsmiddel. Det er med vores krop, at vi viser andre, hvem vi er, og hvordan vi klarer os i tilværelsen.

Den kommunikerende krop

Hvad er det, de unge prøver at sige med deres krop? En del tyder på, at forbrugersamfundet har en stor indvirkning på de unges forhold til kroppen. Den norske læge og psykiater Finn

Skårderud beskriver i sin bog "Uro: en rejse i det moderne selv" unge, for hvem alle valgmuligheder er blevet til begrænsninger. I stedet for at være tilstede i de relationer mennesket befinder sig i, prøver det hele tiden at finde noget ved eller inde i sig selv, som det kan finde mening i, kontrollere eller få en oplevelse ud af. Det være sig en overdreven kropskontrol, kropsfornægtelse, angstneuroser, grænseoverskridende sportsoplevelser eller lignende. (Skårderud 1999) I relation til spiseforstyrrelser har Skårderud særlig fokus på tre begreber: *kropsliggørelse*, *metafor* og *symbolik* (Skårderud 2004). Disse begreber rækker også til at begribe kompleksiteten af tidens andre kropsfænomener:

Kropsliggørelse

Begrebet kropsliggørelse bruges til at sige noget om, at det ydre omkring den unge internaliseres i kroppen, og altså dermed gøres kropsligt. Kultur og moral er noget, som både erfares og kommunikerer via kropslige egenskaber og adfærd. Dette ses eksempelvis i forhold til vores forbrugerkultur, som også sætter sig igennem kropsligt. Unge internaliserer forbrugerkulturen helt konkret og derfor er det naturligt for dem at ændre på kroppen, eksempelvis gennem påklædning, plastikkirurgi og fitness.

Metafor

Begrebet metafor kan bruges til at give os forståelse for det fænomen, at noget får navn, men hører til noget andet. I de unges verden er kroppen i allerhøjeste grad metaforisk. Deres krops fysiske størrelse og udseende formidler ikke-fysiske egenskaber. Det vil sige, at personlige egenskaber materialiseres, så andre kan aflæse dem. Her kan eksempelvis nævnes de kropslige tegn på vores køn. Store bryster er ikke bare biologisk/genetisk bestemt, for nogle er det også lig med kvindelige egenskaber. Store muskler er tilsvarende for nogle lig med stærk maskulinitet.

Symbolik

Begrebet symbolik er ikke helt det samme som metafor. Symbolik betyder, at der en sammenhæng mellem det, man ser, og det, som det betyder; fx en vielsesring, som betyder at personen er gift, eller en tynget person, der betyder, at personen rent faktisk bærer også sine problemer fysisk. I dag er vi meget optaget af, hvad det som de unge fx tager på kroppen symboliserer jf. den diskussion, der til stadighed kører om unges navlepiercinger, piger i kropsnært tøj og g-streng. Betyder den unge piges navlepiercing en seksualisering af barnet, eller betyder det den unge kvindes leg med de voksnes ikoner? Eksemplet viser, hvor mange lag af betydninger, der reelt findes, når vi diskuterer unge og krop.

Når verden bliver kompleks og truende, er vi tilbøjelige til at bruge kroppen, som et symbol på kontrol i mere end en forstand. Det er vigtigt at kunne kontrollere sine behov. Fedme er derfor i forlængelse deraf, blevet et næsten ophøjet symbol på fravær af personlig kontrol og på at tilhøre en lav socialklasse.

Kroppen afslører din socialklasse

I januar sad jeg sammen med to piger på en produktionshøjskole i Svendborg. Anledningen var en undersøgelse af unges sundhed, helbred og trivsel. En af pigerne giver sig til at bladre i et af spørgeskemaerne og spørger mig dybt undrende: "Hvorfor vil du vide noget om unges sundhed?". Hendes veninde kommer mig i forkøbet: "Fordi mange unge er begyndt at spise vildt meget kage! Har du ikke hørt om det i radioen?", tilføjer hun, med en vis indforståethed i stemmen. Den første pige trækker på skuldrene, og bladrer videre i spørgeskemaet. Lidt efter spørger hun mig, hvorfor jeg så skal vide noget om hendes forældres uddannelsesbaggrund? Veninden svarer igen lynhurtigt, at "dem med mindst uddannelse, lever mest usundt".

Betyder den unge piges navlepiercing en seksualisering af barnet, eller betyder det den unge kvindes leg med de voksnes ikoner? Eksemplet viser, hvor mange lag af betydninger, der reelt findes, når vi diskuterer unge og krop.

Eksemplet er ment som en illustration af det, som modernitets- og ungdomsforskere har påvist nemlig, at der sker en tydelig polarisering blandt unge (Balsby 2000, Bauman 1998, Illeris m.fl. 2004). Der er en del unge, som udmærket ved, at kroppen bliver undersøgt af samfundet, og at det kan være farligt, hvis man ikke lever sundt eller måske direkte misbruger den. Tænk bare på, hvordan unge bombarderes med oplysning om alt fra euforiserende stoffer, fedt, mangel på motion, rygning og hiv-smitte. Samtidig viser historien også, at mange unge har meget ringe viden om sundhed.

Forbrugerkulturen er kropsliggjort på en sådan måde, at det for unge er nærliggende at tingsliggøre kroppen. De ser kroppen som formbar, for de er opvokset i et forbrugersamfund, hvor det for langt størsteparten af befolkningen er

blevet teknisk og økonomisk muligt at ændre grundlæggende på sig selv. Dertil kommer, at udseendet tillægges en stadig større betydning. At se godt ud – er en måde at lykkes. Unge oplever derfor ikke, at der nødvendigvis behøver være nogen sammenhæng mellem den socialgruppe, de tilhører, og hvordan de ser ud. Men sådan er det ikke. Kroppen afslører i høj grad dit sociale ståsted. Ifølge den franske sociolog Pierre Bourdieu, er kroppen en slags kapitalform og et raffineret udtryk for dit sociale ståsted (Bourdieu 1997).

Forskellige grupperinger af unge udvikler og opretholder forskellige kropsbilleder og kropsidealer. Kroppen bruges til at positionere sig socialt. Det betyder samtidigt, at kroppen er medvirkende til differentiere de mest sårbare unge. Eksempelvis ser man, at unge socialt udsatte

mænd bruger kroppens styrke til at kompensere for fraværet af ressourcer og social position i andre sammenhænge. Andre unge møder op i beskidt tøj til en jobsamtale, fordi de simpelthen ikke kender koderne for, hvordan man kropsligt skal fremtræde for at være attraktiv på arbejdsmarkedet.

Jeg shopper – derfor er jeg

I forbrugersamfundet er der endvidere fokus på kroppen som kommunikator af lyst, seksualitet, og emotioner, hvilket genfindes i reklamesproget og i modeverden. Tøj sælges under overskriften "Bliv mælkedreng - eller pige for en dag" (Politiken, 6/2 2005).

Det er ikke længere nok at være model, nu er idealet at være et af tidens stilikoner, der afbildes og dyrkes med næsten religiøse undertoner. Kroppen og tøjet er identitetsskabende: Vær "Luksushippie" for en dag, mælkepige den næste, heroinchik den tredje. Det er nærliggende for unge at lave den fejlslutning, at alle mennesker problemfrit og let kan sample rundt og kodificere deres kroppe alt efter lyst og behag og social kontekst. På overfladen ser det legende let ud: Det handler bare om at afkode tidens stilikoner, købe looket i H&M og så gøre det samme selv.

Det ser ud som om, at identiteterne bare er noget, som knyttes løst til tøj, og kan du ikke mestre koderne, er det dig, og kun dig, som der er noget i vejen med. For nogle unge er det ikke et problem. For andre unge er det et vedvarende og benhårdt arbejde at følge med, og for de sårbare unge, er det en næsten umulig opgave. De falder igennem. De opgiver at kode eller sample noget som helst, for det kan de af mange grunde slet ikke. De forstår ikke, at tøj og stil ikke kun er noget, man køber, men at det også handler om personlighed og kompetencer.

Protect me from what I want

Forbrugerkulturen er med til at differentiere unges stil og smag, og det betyder, at der sker en fragmentering og sortering, hvor kroppen for unge ikke bare har en eller to – men mange forskellige identiteter. Dette kan for den stærke unges vedkommende bruges positivt, som en måde hvorpå de kan udfolde og udvikle forskellige sider af sig selv, men for den udsatte unge giver det i dag dobbelt negativ effekt at være tyk, fordi den tykke krop jo viser, at han eller hun ikke har forstået noget som helst.

Stigmatiseringen sker både socialt og kulturelt, fordi vi lynhurtigt og bevidst afkoder hinanden symbolsk og metaforisk. Unge der stoler på, at det der sælges i butikkerne, også er det rigtige tøj for dem at tage på, er fortabte. Tykke teenagepiger med korte bluser og bar mave, er ikke et tegn på en stigende social accept af fedme. Disse piger ved slet ikke, i hvilken grad de stiller deres sociale baggrund og manglende kulturkompetencer til skue. De tykke, kiksede piger har altid været der, men de har det svært som aldrig før.

Spiseforstyrrelser

Især når det drejer sig om spiseforstyrrelser er det vigtigt at tænke på kroppen metaforisk. I følge Sundhedsstyrelsen har op mod 29 pct. af unge piger i Danmark et så problematisk forhold til mad, krop og vægt, at de har risiko for at kunne udvikle en spiseforstyrrelse. En spiseforstyrrelse handler ikke om mad. En spiseforstyrrelse er en måde at overleve på – en slags overlevelsestrategi, en måde hvorpå man kan tackle sit liv, og sine følelser. Spiseforstyrrelsen handler om kontrol af tilværelsen, at mærke og ikke at mærke sig selv, at være fyldt ud, tom, at fylde lidt, fylde meget i forhold til andre; alt sammen i overført betydning (Skårderud 2004). Når spiseforstyrrelsen rammer så mange unge, er det fordi, det er en nærliggende og afgrænset

Stigmatiseringen sker både socialt og kulturelt, fordi vi lynhurtigt og bevidst afkoder hinanden symbolsk og metaforisk. Unge der stoler på, at det der sælges i butikkerne, også er det rigtige tøj for dem at tage på, er fortabte.

måde at flytte fokus fra de problemer og svære følelser, som mange unge har. Det er følelserne bag og ikke maden, som på et dybere plan er årsag til spiseforstyrrelsen. Det er vigtigt at være opmærksom på de unges kropslige signaler, men det på en måde, som stikker et spadestik dybere. Hvad er det, som de metaforisk og symbolsk forsøger at signalere med kroppen?

Den usunde ungdomskrop

Unge dyrker i dag ikke automatisk motion, hverken i folkeskolen eller på ungdomsuddannelserne. Det er ikke længere indlejret som en naturlig del af ungdomslivet, at man automatisk deltager skolens idrætsundervisning og i den lokale sportsforening. Det er ikke ualmindeligt, at unge i folkeskolens ældste klasser pjækker fra idræt. De unges krop skal derfor ikke kun opfattes metaforisk og symbolsk. Der er også en fysisk konkret krop, som skal tages alvorligt.

Den ungdomskrop, som i dag sidder for længe ved computeren og spiser fastfood bliver et stigende og meget alvorligt samfundsproblem socialt og økonomisk set. Omvendt ser vi i en del unge piger, som er i fysisk meget dårlig form. De dyrker det at være ekstremt tynde og utrænede som kropsideal. De får desværre ofte lov til at gøre det upåagtet, selvom deres tilstand er lige så skadelig som overvægt. Men måske er det fordi de ikke er lige så iøjnefaldende som de fede?

Vi har en polarisering blandt de unge i befolkningen, hvor mange unge har det bedre end nogensinde, men hvor de som er fede, til gengæld også er federe end nogensinde. Disse problemer skyldes en lang række objektive forandringer, som er til at få øje på for alle og dermed også umiddelbart ad politiske veje står til at ændre. Disse er eksempelvis dårligere betingelser for idrætten i skolerne, sodavands- og slikauto-

mater alle vegne, en holdningsændring til slik og kage i dagsinstitutioner og en fuldstændig negligering af et fag som hjemmekundskab i den danske folkeskole. Dette står ofte værst til for unge i de boligområder, hvor forældrene i forvejen selv kæmper med arbejdsløshed, fedme, rygning og alkohol. Der er en del, der tyder på, at det er blevet sværere at være krop og ung, hvis du kommer fra den laveste socialklasse.

Kære brevkasse: Er jeg normal?

På Sexliniens brevkasse for unge, ses polariseringen også. Der er unge, som velformuleret og målrettet bruger mediet til at søge relevant viden, og der er unge på 16 år, som er hysterisk angste for hiv og uønskede graviditeter, og som stiller spørgsmål, hvor der indgår ord som sandsynlighed og risici. Og så er der unge, hvor man ud fra deres spørgsmål og historier tydeligt kan se, at de er socialt udsatte og dertil mangler basal viden om kroppens funktioner. Begge sidstnævnte grupper er sårbare, om end på hver deres måde, og der er god grund til at tro, at dette ikke alene gælder indenfor seksualoplysningen, men også al anden sundhedsforebyggende arbejde,

Hovedparten der skriver ind til brevkassen, er dog hverken pornificerede eller bizarre i deres kropsofattelse. De er derimod optaget af spørgsmålet om, hvorvidt de er normale. Her et par typiske spørgsmål hentet fra Sexliniens brevkasse i 2005:

"Hej, jeg er en pige på 14 år som ikke har fået min menstruation.. er jeg bagud.. alle de andre piger i min klasse har fået det.. ? Er det normalt... ? Jeg har heller ikke udviklet mig andre steder... så jeg føler mig lidt bagud.. knuzzer jomfruen..."
(Ringkøbing Amt)

"Hej... jeg er en dreng på 16, som er i tvivl om min Penis er stor nok. Har aldrig set en andens penis i stiv tilstand (kun dem i porno), så ved ikke om min pik er stor nok. Har målt den til ca. 15 cm, hvilket vist nok er rimeligt normalt ikk? Men i badet virker min penis bare mindre end andres. Men er min penis stor nok, til at have et rart samleje, samtidig med ikke at blive til grin?" (Københavns Amt) .

Spørgsmålene viser, at det i dag føles på samme måde at være ung, som da læseren var det. For en fjortenårig vil det altid være nyt at have en fjortenårig krop med alt, hvad det nu indebærer af nye fornemmelser indefra og påvirkninger udefra, og en krop, som forandrer sig radikalt og voldsomt, modnes og sender nye signaler til omverdenen (om man så vil det eller ej!) og får nye behov, der skal tilfredsstilles. De unge skal have mulighed for at have adgang til den viden, som hver ny årgang har brug for.

Kropslig empowerment

Kroppen er en monitor for sociale, økonomiske og kulturelle strømninger og bevægelser i samfund. Kroppen er bærer af socialitet. Kroppen er bærer af emotioner. Kroppen er bærer af kultur. At forbrugerkulturen kropsliggøres betyder ikke, at vi så skal tolke på disse forandringer som tegn på, at de onde markeds kræfter har slået rod i en værgeløs ungdom. Men den glade og sunde krop har måske nok lidt trange kår for tiden. En glad og sund krop skal jo først og fremmest erfares som kilde til og erfaring om livsglæde – før den kan fungere som modvægt til alle de andre og knap så opbyggelige kropsbilleder. Så kan vi jo spørge os selv, om vi er gode nok til at skabe de fora, hvor unge kan opleve kroppen positivt.

Tine Filges er cand. mag. i pædagogik, ansat som forskningsassistent ved Center for Ungdomsforskning og ungerådgiver i Foreningen Sex & Samfund.

Litteratur

Balsvig, Flemming (2000): "RisikoUngdom" – i samarbejde med Det Kriminalpræventive Råd, 2000.

Bauman, Zygmunt (1998): "Globalisering – de menneskelige konsekvenser", Hans Reitzels Forlag 1999.

Bourdieu, Pierre (1997): "Af praktiske grunde: omkring teorien om menneskelig handlen" Hans Reitzels Forlag, København 1997.

Børtness, Jostein Siv-Ellen Kraft og Lisbeth Mikaelsson red. (2004): "Kampen om kroppen – kulturanalytiske blikk på kropp, helse, kjønn og seksualitet, Høyskoleforlaget AS, Bergen 2004.

Hølge-Hazelton, Bibi red. (2003): "Perspektiver på ungdom & krop", Roskilde Universitets Forlag, 2003.

Illeris, Knud, Noemi Katznelson, Birgitte Simonsen og Lars Ulriksen (2004): "Ungdom, identitet og uddannelse". Roskilde Universitetsforlag, 2004.

Politiken Søndag, 6. februar 2005.

Skårderud, Finn (1999): "Uro: en rejse i det moderne selv", Tiderne Skifter, Oslo 1998.

Skårderud, Finn (2004): "Den magiske kroppen - kroppsmetaforer i anorexia nervosa", 2004.

Sundhedsstyrelsen (1997): "Spiseforstyrrelser – hvor stort er problemet, og hvordan kan man forebygge?", 1997.

Danske unge bliver tykkere og tykkere – og det er på trods af al den fokus der netop er på unges kost og kroppe – og selvom unge i dag er mere fokuserede på deres krops udseende end nogensinde før. Michael Andersen diskuterer de forskellige årsager til denne udvikling, dens konsekvenser og afsøger også, hvad der eventuelt kan gøres for at vende udviklingen.

Unge og fedme – om krop og forbrug i det danske velfærdssamfund

Af Michael Andersen

En international undersøgelse om børn og unges sundhed, der blev publiceret for nylig, viser at antallet af overvægtige børn og unge i Danmark er steget voldsomt i de seneste 25 år (1). Undersøgelsen dokumenterer, at mere end 15 procent af danske teenagere – omkring 200.000 - er overvægtige og i så dårlig fysisk form at de risikerer overvægtsrelaterede sygdomme som åreforkalkning, forhøjet blodtryk, hjerte-karsygdomme og type II diabetes, også kaldet "gammelmandssukkersyge".

Blandt undersøgelsens mest opsigtsvækkende resultater kan bl.a. nævnes, at der er sket en syvfoldning af forekomsten af svær overvægt blandt 16-24-årige mænd over de seneste 15 år. Ligeledes viser undersøgelsen, at især 15-årige piger har betydelige vægtproblemer, idet op

imod 20 procent er overvægtige og 7 procent af pigerne i denne aldersgruppe er svært overvægtige. De unges stigende vægtproblemer kan overvejende forklares ud fra tre livsstilsfaktorer: For lidt fysisk aktivitet, for mange søde læskedrikke og for meget fedt kost.

Fedme – en udfordring

Fedme er i dag et aktuelt emne i den offentlige debat og mange forskere indenfor sundhedssektoren har påpeget at den øgede tendens til overvægt og fedme, især blandt børn og unge, er én af velfærdssamfundets allerstørste udfordringer i de kommende årtier. De overvægtsrelaterede sygdomme og lidelser, der er forbundet med fedme, udgør ikke kun en personlig helbreds-mæssig risiko for det enkelte individ, men også en alvorlig økonomisk trussel for den samlede

befolkning i Danmark. Udgifterne til behandling af det markant stigende antal fede mennesker i alle aldersgrupper vil medføre et voldsomt pres i den offentlige økonomi i de kommende tiår (2).

Overvægt og fedme er en tilstand, hvor mængden af fedt i kroppen er så stor, at det kan have negative indvirkninger på den enkeltes helbred, såvel på kort som på lang sigt. Denne mængde af fedt kan defineres ved hjælp af "body mass" indekset (BMI), som beregnes ved kropsvægten divideret med højden opløftet til anden potens. (3) En BMI mellem 25 og 30 indikerer moderat overvægt, mens en BMI > 30 indikerer svær overvægt eller fedme. BMI indekset kan også anvendes som en målestok for risikoen for at udvikle overvægtsrelaterede sygdomme. På den måde er det muligt at identificere de unge, der har størst risiko for syge- eller dødelighed. Internationale undersøgelser har vist, at normalvægtige lever længere end overvægtige og dødeligheden stiger relativt jo højere BMI > 30. En BMI mellem 25-30 kg/m indikerer en let øget men forholdsvis lav risiko for dødelighed, hvorimod en BMI mellem 30-35 indikerer en moderat risiko og en BMI over 40 kg/m indikerer en høj risiko (4).

BMI og følgesygdomme

Undersøgelser har vist at overvægtiges risiko for at udvikle en lang række overvægtsrelaterede sygdomme er stor. Det er således påvist, at risikoen for type II diabetes stiger kontinuerligt med BMI og der er 60-100 gange øget forekomst af type II diabetes ved svær fedme (5) Type II diabetes medfører ofte andre lidelser som bl.a. blodtryksforhøjelse, tidlig udvikling af åreforkalkning, forstyrrelser i blodets koagulations-system og en øget tendens til tidlig udvikling af hjerte-karsygdomme. Type II diabetes og hjerte-karsygdomme er de mest almindelige lidelser i forbindelse med overvægt og fedme, men overvægtige og fede unge har desuden en øget risiko for at udvikle en række andre

sygdomme. Visse kræftformer (især brystkræft og tyktarmskræft), astma, slidgigt, urinsyreigt, lungelidelser, menstruationsforstyrrelser, infertilitet og smerter i ryg, lænd og knæ er sygdomme og gener, som overvægtige unge i langt højere grad end normalvægtige unge har risiko for at udvikle (6).

Sociale og psykologiske følger

På det sociale og psykologiske plan kan overvægt og fedme ligeledes have store konsekvenser for den enkelte unge. Det er ofte samfundets fordomme, der er skyld i, at den fede får sociale og psykiske problemer, idet fede mennesker ofte stigmatiseres, diskrimineres og mobbes af andre mennesker. Der er en udpræget tendens til at den øvrige befolkning ser ned på overvægtige og fede, ikke mindst når der er tale om unge. De beskyldes for ikke at have styr på deres tilværelse, for de har jo åbenlyst ikke styr på deres krop. Også det etablerede sundhedsvæsen har ofte fordomme over de fede, som ofte anskues som karaktersvage, utroværdige eller ikke i stand til at gennemføre en eventuel behandling (7).

Ligeledes sker det ofte at såvel private virksomheder som offentlige myndigheder – bevidst eller ubevidst – fravælger de overvægtige og fede ved ansættelsessamtaler eller forfremmelser. Unge med vægtproblemer er tillige markant underrepræsenteret på videregående uddannelsesinstitutioner, hvilket betyder at de overvægtige og fede generelt opnår et lavere uddannelsesniveau og hermed også på længere sigt en lavere økonomisk livsindkomst end almindelige unge.

Der er også en række negative psykologiske konsekvenser forbundet med den unges overvægt eller fedme. Blandt disse kan nævnes lavt selvværd, depressioner, ensomhed, bulimi og overspisning. Overspisning er en stigende psy-

kisk lidelse, hvor det enkelte individ simpelthen spiser for meget. Der findes forskellige forhold, der kan være med til at udløse denne overspisning. Det kan f.eks. være stress, ensomhed, lavt selvværd, sorg eller mobning, der kan være medvirkende til at individet overspiser. Når individet overspiser, opnås der en form for tryghedsfor-nemmelse, der kan relateres til barndommen. Her fik individet mad og omsorg fra moderen og ved at indtage store mængder mad vækker individet erindringen om moderens kærlighed, nærhed og tryghed.

Økonomiske konsekvenser

Overvægt og fedme har også betydelige samfundsmæssige og økonomiske konsekvenser. WHO anslår, at i vestlige lande som Danmark kan 6-8 % af de samlede sundhedsudgifter tilskrives overvægt og fedme. Dertil kommer udgifter som følge af manglende arbejdsevne, for tidlig død og invalidepension. Endelig har de overvægtige og fede flere sygedage, får udbetalt flere sygedagpenge, går tidligere på pension, er mere arbejdsløse, bruger mere medicin og er oftere til læge (8). Fedme og overvægt er således en tikkende bombe under samfundsøkonomien, idet de samlede sundhedsudgifter i forbindelse med overvægt og fedme stiger eksplosivt. Der bruges bl.a. rigtig mange penge på behandling af individer, der lider af type II diabetes. Det skønnes, at der i Danmark årligt anvendes omkring to milliarder kroner alene på denne lidelse.

Den eksponentielle udvikling af overvægt og fedme blandt unge i Danmark er et komplekst samspil af mange forskellige faktorer. Der er som tidligere nævnt både psykologiske, metaboliske, sociale og genetiske forklaringsfaktorer på individniveau, men de historiske, kulturelle og samfundsmæssige forklaringsfaktorer på overvægt og fedme blandt de unge bør sættes mere i fokus, såfremt der skal opnås større viden om problemfeltet.

Kropsideal

Det dominerende kropsideal i det moderne velfærdssamfund er i stigende grad blevet baseret på sundhed og skønhed – to begreber, som er tæt relateret til de unge og de kulturer, som unge er en del af. Det veltrimmede og ydrestyrede look – ”hvordan synes du at jeg ser ud” - foretrakkes af langt de fleste unge og den slanke krop opfattes som synonym med den perfekte krop. På en og samme tid har forbrugskulturen fået en stadig mere central placering som fundament for samfundets økonomiske vækstfilosofi. Forbrugskulturen er opstået i direkte forlængelse af masseproduktion og det følgende masseforbrug. Omstillingen af det enkelte individ – fra hårdtarbejdende lønmodtager til forbruger – har været og er fortsat stærkt påvirket af reklame- og medieverdenen. Reklameindustrien har i særdeleshed medført en holdningsændring hos mennesket i det moderne samfund. Radiospots, massedistribution af blade og livsstilsmagasiner og især introduktion af elektroniske medier i form af TV og internettet har medført en massiv udbredelse af købs- og (over)forbrugsvaner. Forbrugsgoder, der tidligere var forbeholdt bestemte samfundsgrupper, er i dag blevet let tilgængelig for alle, hvilket bl.a. har bevirket at ungdom, skønhed, luksus og velstand er idealbilledet for en forbedring hos individet i alle henseender (9) Dette medieskabte idealbillede bliver billedet, som det enkelte individ tilstræber at efterleve. Strømninger i forbrugskulturen kontrollerer idealbilledet og derigennem det enkelte individ. De handlinger, som individet foretager, er så i overensstemmelse med idealbilledet – dvs. valget af tøj, madvarer, bil, møbler og bolig er med til at understrege, hvad og hvem individet er. Denne udvikling har haft en direkte afsmittende effekt på de nuværende forbrugs-, aktivitets- og spisemønstre hos stort set alle danske unge. En udvikling, som bl.a. betyder, at vi i dag står overfor den første menneskeskabte epidemi – fedme.

Forskellen på ”vinderne” og ”taberne” blandt de unge bliver stadig større og stadig mere tydelig. I et forbrugersamfund tildeles kroppen – og det som kroppen repræsenterer og udstråler – værdi og status.

Forbrugskulturen

Forbrugskulturen sætter i dag i høj grad dagsordenen for alt, der kan ses, tænkes og siges (10). De unge bliver konstant påvirket i forhold til spise- og købsvaner af bombarderingen med reklamer omhandlende alt fra junkfood til helseprodukter. Det bevirker, at der opstår en disharmoni mellem det enkelte individs lyst og behov. Det naturlige behov og sultfølelsen kan dækkes relativt let og ubesværet. Der kan overalt – nemt og billigt - købes masseproduceret mad på pizzerier, grillbarer, fastfoodbutikker et utal af steder i enhver mindre dansk provinsby. Det betyder at et impulsivt og ernæringsfattigt måltid afløser den naturlige sultfølelse og afbalancerede kost. Masseproduceret mad er så let tilgængeligt at individet bringes i en situation, hvor fristelsen med lethed overtager for sulten. Forbrugeren tilfredsstiller sit behov hver gang, der opstår lyst f.eks. i form af slik og fastfood. Den yderste konsekvens af dette bliver, at individet aldrig oplever sult, men indtager ernæringsfattige kalorier i overflod. Forbrugskulturen producerer et behov for mad som stimulerer til

overforbrug med den konsekvens at overspising og fedme bliver resultatet – desværre for alt for mange unge.

Kompleksiteten i forhold til de unges sundhed og livsstil er tankevækkende og på længere sigt meget skræmmende. På den ene side eksisterer der hos mange unge viden og bevidsthed om fordelene ved at mestre en sund livsstil i form af alsidig og varieret kost, gode fysiske hverdagsrutiner, et meningsfyldt uddannelses- eller arbejdsliv samt velfungerende sociale relationer til familie og venner. På den anden side vælger flere og flere unge en konkret usund livsstil i form af alt for mange colaer og burgere, fravalg af daglige motionsaktiviteter, stresset arbejdstempo samt konfliktfyldte relationer til skiftende partnere. Forskellen på ”vinderne” og ”taberne” blandt de unge bliver stadig større og stadig mere tydelig. I et forbrugersamfund tildeles kroppen – og det som kroppen repræsenterer og udstråler – værdi og status. Kroppens ydre udseende kommer til at præsentere, hvad det enkelte individ indeholder. Straffen for mislige

holdelse af kroppen er derfor en devaluering af kroppens værdi, der sidestilles med dovenskab, lavt selvværd og moralsk fiasko (11).

Muligheder for ændringer

Fremtidige ændringer af unges kost- og motionsvaner kræver et aktivt og forpligtende samspil mellem mange aktører: Offentlige myndigheder, kommercielle multinationale koncerner – som f.eks. McDonald, Coca-Cola og Seven-Eleven – og naturligvis den enkelte forbruger og samfundsborger. Aktører, som absolut ikke på alle områder, har sammenfaldende interesser. I et liberalt markedsorienteret samfund vil det være mere end naivt at tro på, at lovgivning – f.eks. i form af større afgifter på usunde fødevarer og tydelige mærkninger af fødevarer i forhold til deres ernæringsmæssige sammensætning – alene kan løse problemerne. Dertil er der alt for store økonomiske interesser på spil. På et netop afholdt seminar ”Det Fede Topmøde” har Fødevarerindustrien peget på en række konkrete forslag, der kan være skridt i den rigtige retning (12). Flere af forslagene retter sig direkte mod unge, bl.a. et forslag om et sms-system, hvor unge kan finde ideer om et sundt og let tilberedt måltid og et forslag om livsstilscamp for unge mellem 8-15 år. Både ændrede oplysningsstrategier og forebyggende initiativer har effekt overfor unges kost- og motionsvaner, især overfor de ressourcestærke unge. Men priserne på de daglige fødevarer er den absolut vigtigste faktor i forbrugernes valg og økonomiske redskaber er de stærkeste redskaber i forhold til at ændre unges forbrugeradfærd. Det kræver derfor politisk mod og vilje at indføre langt højere afgifter på usunde fødevarer, hvis ikke de personlige omkostninger for de ressourcetsvage unge og de offentlige sundhedsudgifter skal nå rekordhøjder i de kommende årtier. Indtil videre har den politiske lyst og vilje til at ændre tingenes tilstand været yderst begrænset og loven om at nedsætte afgifterne på spiritus

er et skræmmende eksempel på hvordan unges forbrug af stærk spiritus er steget markant pga. af de lavere priser. Og i sidste instans er spørgsmålet: Hvem skal betale regningen?

Michael Andersen, cand. mag., tidl. lektor på Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet (1984-1994) og forstander på Nordjyllands Idrætshøjskole (1994-2002). Direktør for Sundheds CVU Aalborg (2002 -).

Bestyrelsesformand for Foreningen center for ungdomsforskning.

Noter:

- (1) Lissau, Inge m.fl. : “Body mass index and overweight in adolescents in 13 European countries, Israel and the United States” I: Arch Pediatr. Adolesc Med., 2004; 158 (1): 27-33.
- (2) Sundhedsstyrelsen: “Oplæg til en national handlingsplan mod svær overvægt – Forslag til løsninger og perspektiver” (Sundhedsstyrelsen, 2003).
- (3) Body mass indekset (BMI) er afhængig af køn, alder, muskler og knoglemasse. Grænseværdier for kvinder er lidt lavere end for mænd. Stærk overvægtige (fede) mænd er defineret med BMI over 30, mens grænseværdien for svært overvægtige (fede) kvinder er defineret over 28,6. Der findes en række andre målemetoder i relation til personers grad af overvægt og fedme. Blandt de mest almindelige er ”Hudfoldsmetoden”, hvor det subkutane fedtlag måles v.h.a. en hudfoldmåler, herefter kan fedtindholdet i kroppen udregnes. Ved ”Impedansmåling” bestemmes den relative mængde af fedt ved at måle den elektroniske modstand

.....

mellem underkstremiteterne og overkstremiteterne, idet man ved at forudsætte vandmængden i de forskellige vævstyper kan beregne fedtmængden ud fra modstand i vævet.

(4) Wilmore, J.H. & Costill, D.L.: "Physiology of Sport and Exercise" (Human Kinetics, 1999).

(5) Astrup, A. & Madsbad, S: "Fedme og type II-diabetes – Behandlingsmæssige fiaskoer" (Ugeskrift for Læger, Årgang 162, nr. 1 (2000).

(6) Sundhedsstyrelsen: "Overvægt og fedme" (Sundhedsstyrelsen, 1999).

(7) Allon, N: "The Stigma of Overweight in Everyday Life" I: Psychological Aspects of Obesity – A Handbook. (Van Nostrand Reinhold Company, 1982).

(8) Sundhedsstyrelsen: "Overvægt og fedme" (Sundhedsstyrelsen, 1999).

(9) Featherstone, Mike: "The Body in Consumer Culture" I: Mike Featherstone, Mike Hepworth and Bryan S. Turner (ed.): The Body: Social Process and Cultural Theory (Sage, 1991).

(10) Schilling, Chris: "The Body and Social Theory" (London, 1993)

(11) Featherstone, Mike: op.cit.

(12) Politiken, 5. marts 2005.

Forskningsassistent Mikala Utzon, Learning Lab Denmark, fortæller om sit arbejde med at skaffe et overblik over, hvad der gøres imod fedme-epidemien blandt børn. Kortlægningen skal gøre det muligt for praktikerne at udveksle erfaringer, og den skal hjælpe myndighederne med at prioritere, hvor der skal sættes ind med forskning og initiativer. – Der er alt for lidt viden og alt for lidt hjælp til disse børn, siger Mikala Utzon.

Hvordan hjælper vi overvægtige børn og unge?

Af Michael Voss

Børn og unge pjækker fra idræt og gider ikke bevæge sig i fritiden. De hænger foran pc og playstation hele dagen med en cola og en burger foran sig. Og derfor bliver de for tykke. De fleste har en fornemmelse af, at denne beskrivelse passer på en stor gruppe børn og unge, at det bliver værre og værre, men at det har været på vej længe.

Noget er der om det. Allerede for seks år siden erklærede Verdenssundhedsorganisationen, WHO, at fedme blandt børn kunne karakteriseres som en epidemi.

Alligevel har vi en begrænset viden om årsager til og virkninger af kraftig overvægt blandt børn og unge, og ingen har et overblik over, hvilke forebyggelsesforanstaltninger eller tiltag til

helbredelse der findes. For slet ikke at tale om, hvilke der virker.

Det gik op for Mikala Utzon, da hun for nogle år siden skrev sit speciale ved sociologi på Københavns Universitet. Specialet handlede om julemærkehjemmet i Skælskør, som i dag især tager sig af børn med svær overvægt. Derfor har Mikala Utzon sammen med professor Thomas Moser taget initiativ til at kortlægge i første omgang behandlingstilbuddene i Danmark og i næste fase et endnu mere ambitiøst projekt: forebyggelses- og behandlingstiltag i hele Europa.

Mikala Utzon er cand.scient.soc og er i dag forskningsassistent ved konsortiet "Leg Læring", der er en del af Learning Lab Denmark. I dette

interview fortæller hun om sine undersøgelser af overvægtige børn og behandlingstiltagene.

Langt mere end hvalpefedt

Når det gælder voksne, har læger og myndigheder i mange år haft en fælles definition af, hvad svær overvægt er ud fra det såkaldte Body Mass Index (BMI). Mikala Utzon henviser til WHO-erklæringen og fortæller, at overvægt i dag er den største dødsårsag i USA.

- Ganske vist rykkede USA's sundhedsmyndigheder grænsen for, hvad der er svær overvægt, fem point op, for at antallet af svært overvægtige i USA ikke skulle blive for stort.

Det har været sværere at fastlægge en fælles definition for fedme blandt børn, fordi de vokser, og fordi puberteten sætter ind på forskellige tidspunkter i forskellige lande, men man er nu nået frem til et fælles BMI mål.

- Når vi taler om fedme og svær overvægt hos børn, er det vigtigt at forstå, at vi ikke taler om hvalpefedt eller sådan noget. Det er en overvægt, som giver dem helbredsmæssige problemer, og som forhindrer børnene i at deltage i mange aktiviteter. Det handler om børn, der skal have specialsyet tøj eller voksenstørrelser, siger Mikala Utzon.

Et frikvarter i Skælskør

Julemærkehjemmet i Skælskør er oprindeligt et tilbud til børn, der af forskellige grunde har brug for at komme væk fra hjemmet og skolen i en periode. Men i de seneste år er det stort set kun overvægtige børn, der har opholdt sig på hjemmet.

- Men funktionen er stadig den samme. Børnene får et frikvarter fra hverdagen, herunder dårlige spisevaner i hjemmet. De ansatte sørger for, at børnene får god kost, og at de får en vis motion samt en social kontakt med andre børn i samme båd, men der er ikke tale om en egentlig behandling, fortæller Mikala Utzon.

I specialet, der bl.a. var baseret på deltagerob-

servation og kvalitative interviews, fokuserede Mikala Utzon på de psykosociale konsekvenser af børnenes fedme.

- De fleste af børnene bliver diskrimineret og mobbet. Det fører til social isolation. Derudover klarer de sig dårligt i skolen. Og de lider af lavt selvværd, bl.a. fordi de dagligt konfronteres med idealbilledet af den supertynde pige med navlepiercing på den bare mave. Hos nogle fører det til en form for trøstespisning.

Trøstespisningen illustrerer, at der ikke altid er en entydig forklaring på, hvad der er årsag og virkning i forbindelse med børns fedme.

- Det er lidt spørgsmålet om hønen og ægget, men det er i øvrigt ikke noget, jeg gik nærmere ind på i mit speciale.

Mikala Utzon understreger dog, at ikke alle børnene havde psykosociale problemer som følge af deres overvægt.

Det virkede – men ikke så længe

Da Mikala Utzon senere blev ansat på Learning Lab Denmark, fik hun mulighed for – sammen med Thomas Moser – at følge op på specialets undersøgelser med et dobbeltprojekt støttet af Sundhedsstyrelsen. Projektet består dels af opfølgningsinterviews med børnene og deres forældre to-tre år efter, at de havde afsluttet deres ophold i Skælskør, dels af en registrering af alle forskellige tiltag, der henvender sig til overvægtige børn i Danmark.

- Under opholdet taber børnene sig, og det viser sig, at der er en tydelig effekt de første måneder efter. Børnene spiser mere sundt, dyrker mere motion og holder vægten eller taber sig yderligere, fortæller hun.

- Men effekten holder ikke ret længe. Det er alt for svært for de fleste børn at holde stilen, når forældrene igen serverer sovs og kartofler eller pommes frites og friturestegte kyllinger. Når de er tilbage i de vante rammer, genoptager de den gamle livsstil og tager på igen.

- Det positive er så, at børnene langt hen ad

vejen bevarer den større selvtillid og det styrkede selvværd, de opnåede under opholdet og i forbindelse med, at de tabte sig. Og de klarer sig bedre i skolen.

- Men i forhold til fedmen sætter man børnene på en umulig opgave. Der mangler i den grad opfølgende tilbud fra kommunen, når de vender hjem fra et af de fire julemærkehjem.

Den ene hånd ved ikke...

At børnene fra julemærkehjemmene ikke får hjælp, når de har afsluttet opholdet, er ikke ensbetydende med, at der slet ikke er kommunale tilbud til svært overvægtige børn.

- Det er meget forskelligt fra kommune til kommune, og det er slet ikke nok. Men først og fremmest kender de læger, sundhedsplejersker og diætister, der rundt om i landet har forskellige initiativer kørende for at hjælpe disse børn, ikke hinandens arbejde. De lærer ikke af hinandens erfaringer, og de centrale myndigheder, dvs. Sundhedsstyrelsen, har ikke noget overblik over det. Det er det, vi vil forsøge at løse med den anden del af projektet, fortæller Mikala Utzon.

Med telefonopringninger, mails og spørgeskemaer har Utzon og Moser registreret 96 forskellige tiltag i forhold til svært overvægtige børn.

- Selvfølgelig kan vi have misset et eller to initiativer, men vi har virkelig været ude i hjørnerne, og jeg er overbevist om, at vi har næsten alt med, siger Mikala Utzon.

- Vi tog udgangspunkt i lister, som Sundhedsstyrelsen var i besiddelse af. Så skrev vi til alle embedslægerne og til alle ledende kommunale sundhedsplejersker. Hver eneste gang vi hørte om et tiltag, spurgte vi de involverede, om de kendte til andre initiativer.

Alle, der på en eller anden måde arbejder med at hjælpe overvægtige børn, fik tilsendt et otte sideres spørgeskema, hvor de bl.a. blev bedt om

at fortælle:

- om de organisatoriske rammer;
- om målgruppen, hvordan børnene rekrutteres, og det faktiske antal børn, der deltager;
- hvilke faggrupper der deltager;
- om familien er involveret;
- om varigheden af tiltaget;
- om tiltagets indhold og metode i detaljer;
- hvordan der evalueres;
- og de ansattes egne vurderinger og refleksioner over arbejdet

- Det er meget forskelligt, hvor grundige besvarelser, vi har fået tilbage. Men alt i alt har vi samlet et meget omfattende materiale, siger Mikala Utzon.

- Projektet afsluttes inden udgangen af marts, og så vil alle de oplysninger, vi har modtaget, blive lagt i en database på nettet. Ideen er, at alle disse praktikere kan gå ind og læse om andres tiltag og erfaringer. På den måde kan de gode ideer brede sig, og man behøver ikke at begå de samme fejl igen og igen i hver sin ende af landet.

- Samtidig kan Sundhedsstyrelsen bruge det til at få et overblik over, hvilke tiltag og metoder det er værd at prioritere og slå på tromme for, hvor vi mangler viden, og hvor der skal sættes ind med yderligere videnskabelige undersøgelser.

- Det er et område, som langt fra er færdig udforsket.

Store forskelle

Mikala Utzon og Thomas Moser har ikke vurderet på de forskellige tiltag. Det er kun praktikernes egne oplysninger, som bliver lagt på hjemmesiden. Der uddeles ingen karakterer. Men Mikala Utzon vil godt fortælle lidt om, hvad registreringen har vist.

- Det er meget forskellige typer tiltag. Nogle involverer en enkelt sundhedsplejerske og nogle

få børn, andre er mere omfattende. Nogle er mere professionelt anlagt end andre. Og der er stor forskel på, hvor mange ressourcer de forskellige tiltag har til rådighed.

- Nogle lægger mest vægt på kost, andre på motion. Nogle gør meget ud af at inddrage familien. Mens andre udelukkende fokuserer på at hjælpe de overvægtige børn med at opbygge kammeratskaber, så de kommer ud af den sociale isolation.

Selv om praktikerne griber det meget forskelligt an, har der ikke udviklet sig markant uenige retninger inden for behandlingen af fedme blandt børn på samme måde, som f.eks. tilhængere af stoffri behandling af narkomaner strides med tilhængere af metadonbehandling. Mikala Utzon ser det som et udtryk for, at årsagerne til svær overvægt er langt mere flydende og komplicerede end f.eks. de traditionelle misbrugsproblemer.

Fra den 31.3. vil der være adgang via nettet til hele kortlægningssprojektet.

Europakortet

Men Moser og Utzon har ikke tænkt sig at standse med Danmark. Parallelt med det danske projekt har de taget initiativ til en europæisk kortlægning af både forebyggelse og behandling af fedme blandt børn med navnet "European Mapping of Obesity Best Practice" (EMOB). Sammen med Arne Astrup fra Landbohøjskolen og andre forskningspartnere i Ungarn og Italien har de foreløbig fået EU-støtte til et forprojekt, som skal gennemføres fra 1. marts 2005 og 10 måneder frem. Forprojektet skal først og fremmest bruges til at skaffe kontakter i de 31 europæiske lande, der skal dækkes af undersøgelsen. - Der er så store forskelle mellem landene, at vi slet ikke ville have mulighed for at gennemføre en kortlægning selv. Det handler ikke bare om sprog, men om forskelle i lokal myndigheds-

opbygning, traditioner inden for sundhedsvæsenet, kulturelle forskelle i børns opvækst og i opfattelsen af, hvad fedme er - og meget, meget andet, fortæller Mikala Utzon.

- Derfor er det nødvendigt, at vi får knyttet lokale forskere til undersøgelsen. Heldigvis eksisterer der i forvejen et netværk af forskere i fedme og børn, vi kan tage udgangspunkt i. Samtidig vil vi under forprojektet forsøge at udvikle fælles metoder og udvikle rammerne for den database og hjemmeside, hvor den samlede kortlægning skal placeres.

I øjeblikket arbejder Moser og Utzon på en ansøgning til EU om støtte til hovedprojektet, som i givet fald kan sættes i gang i begyndelsen af 2006. Går alt efter planen, eksisterer der i begyndelsen af 2008 et samlet overblik over alt, hvad der bliver gjort i de europæiske lande for at undgå, at børn udvikler svær overvægt, og for at hjælpe de børn, der lider af fedme.

Michael Voss er freelancejournalist og skriver jævnligt for Ungdomsforskning.

De bruger tid, energi og penge på at opbygge deres ydre som en del af deres identitet. De er mænd. Medierne kalder dem metroseksuelle. Niels Ulrik Sørensen kalder sin phd-afhandling om dem "Mere end metroseksuelle".

Overflade og identitet – to sider af samme sag

Af Michael Voss

De styrketræner. Deres mad følger nøje kostplaner. Hud og hår plejes omhyggeligt. Og deres tøj er udvalgt efter grundige overvejelser om stil og individuelt udtryk.

På et meget lille areal i det indre København, afgrænset af Strøget, Købmagergade og Gothersgade lever og ikke mindst forbruger 11 unge mænd mellem 20 og 30 år. Det er det hippe København med de rigtige cafeer, natklubber, frisører og butikker.

"Toppæsterende grænsefigurer" kalder Niels Ulrik Sørensen de unge mænd i sin phd-afhandling. Hvorfor de er toppæsterende, grænsefigurer og med afhandlingens titel "Mere end metroseksuelle", fortæller han i dette interview.

Niels Ulrik Sørensen er cand.scient.soc fra historie og internationale udviklingsstudier. Som phd-studerende har han været tilknyttet forskerskolen Livslang Læring, Center for Ligestilling og Center for Ungdomsforskning. Niels Ulrik Sørensen er tidligere redaktør af dette tidsskrift.

Frembringelse og fremstilling

Fælles for de 11 unge mænd, der er informanter i min afhandling, er, at æstetiseringen af deres ydre fylder meget i deres liv og bliver en del af deres identitet, fortæller Niels Ulrik Sørensen. Jeg har udvalgt dem ud fra, at de hører til miljøet i det såkaldte Kronprinsensgadekvarter i København. De bor der ikke nødvendigvis. Nogle af dem arbejder der, men de fleste er studerende. Først og fremmest tilbringer de en meget stor del af deres liv her.

Det er i dette kvarter, at de frembringer deres æstetiserede ydre, når de går i fitnesscenter, køber tøj og hudplejeprodukter og går til de checkede frisører. Og det er samtidig her, de fremstiller deres æstetiserede ydre på kvarterets cafeer og i natklubberne.

I afhandlingen deler Niels Ulrik Sørensen de forskellige praksisser, hvormed denne gruppe mænd frembringer deres ydre i overensstemmelse med miljøets æstetiske normer og krav, i fire kategorier.

- Jeg bevæger mig så at sige indefra og ud. Først er der den egentlige omdannelse af kroppen i forbindelse med løb og styrketræning. Dernæst kommer den indirekte påvirkning af kroppen gennem mad og drikke. Så er der ydersiden af kroppen, nemlig hud og hår, og endelig det, de sætter uden på kroppen, tøjet.

Kendt på overfladen

At anvende så mange ressourcer på udseende i bred forstand og – mere eller mindre åbenlyst – at vise, at det ydre har så stor betydning, forbindes traditionelt med det feminine, med kvinder og bøsser. Baggrunden for, at dette handlingsmønster og denne selvforståelse har bredt sig til heteroseksuelle mænd, finder Niels Ulrik Sørensen i udviklingen af massekultur og byliv.

- I gamle dages landsby- og provinsbytilværelse kendte indbyggerne hinandens familiære baggrund, personlige historie og karaktertræk. I dagens storbyliv færdes vi mellem og møder hele tiden mennesker, som vi intet kender til, undtagen deres ydre. Bymennesket aflæser hele sin viden om det andet menneske af overfladen. Derfor begynder også mændene at producere deres eget ydre, så de andre kan aflæse det, manden ønsker aflæst.

- Tidligere var det identitet nok at være mand og at være forsørger, evt. at være forsørger med et bestemt erhverv. I dag er de traditionelle

identitetskategorier ikke nok. Det findes ikke en given identitet. Det er ikke tilstrækkeligt at være mand.. Det er nødvendigt at være mand på den rigtige måde.

- Derfor er det heller ikke en maske, disse unge mænd forsøger at frembringe. Det er vigtigt at forstå, at de ikke prøver at skabe en overflade for at skjule deres "rigtige identitet" eller deres "selv". De skaber deres identitet – blandt andet og måske især – gennem deres ydre udtryk. Som nogen af dem siger: selvet kommer til udtryk på overfladen, forklarer Niels Ulrik Sørensen.

- De er også utroligt bevidste om og analytisk indstillede over for andres overflader og aflæser hurtigt det, de opfatter som overdrevet styrketræning med alt for veltrænede kroppe eller ikke-individuel tøjstil. På den måde registrerer de forsøg på at camouflere manglende selvtillid og selvværd bag et stærkt, smukt og kontrolleret ydre.

Frygten for forfald

Sammenhængen mellem krop/overflade og identitet kom også til udtryk på andre måder i interviewene med de unge mænd.

Bag styrketræningen og kostfokuseringen ligger nogle gange en direkte udtalt frygt for forfald. Hvis ikke jeg arbejder hårdt for at fastholde kroppens fasthed og stramhed, går den i opløsning. Og hvis kroppen dekonstrueres, går også min identitet i opløsning.

Derfor må de hele tiden modarbejde kroppens forfald – for at undgå deres egen ikke-eksistens.

Modbillederne

De unge mænds æstetisering af kroppen og forskellige praksisser for at undgå ikke-eksistens er ikke uden modsætninger og dilemmaer. Deres indsats for at undgå én form for ikke-eksistens på grund af kroppens forfald fører dem direkte over i en anden form for ikke-eksistens, nemlig det feminine, forklarer Niels Ulrik Sørensen

Kvinden som køn defineres – endnu – som det æstetiske. Det er kvinder, der frembringer sig selv ved hjælp af dyre hudprodukter, frisurer og tøj; eller feminine mænd, og de betragtes stadig overvejende som bøsser. Derfor bliver det feminine til en form for ikke-eksistens for en heteroseksuel mand.

Disse mænd befinder sig i og prøver at placere sig i et spænd mellem det æstetiske feminine og det maskuline. Og de forsøger at navigere sig igennem på en måde, så de undgår både det under-æstetiserede og det over-æstetiserede. Det under-æstetiserede er den slappe, utrænede krop og det sjuskede ydre. Det over-æstetiserede kan være det feminine. Men det kan også være det overdrevent, kunstigt æstetiserede som f.eks. body-buildernes ekstreme kroppe.

Mellem bøsser og body-buildere

I sine interviews oplevede Niels Ulrik Sørensen gang på gang, at de unge mænd opstillede bøsser og bodybuildere som modbilleder, som figurer, man ikke ville identificeres med. Det betyder bl.a., at de ofte nedtonede, hvor meget de gør ud af deres udseende. I en artikel har han tidligere citeret en af sine informanter for at sige:

”Det virker måske stadig bøsset, at man bruger så meget tid og penge på sit tøj og stil. Hvis jeg blev spurgt, hvad gør du for at holde dig i træning, så har jeg måske bare svaret: jeg gør ikke noget særligt, jeg løber en lille tur, eller jeg træner lidt, hvor jeg i bund og grund bruger ret meget tid på det, og går meget op i det og lige kigge sig i spejlet, når man kommer ud af badet og sådan noget. Man siger jo ikke til andre mennesker: Jeg stod lige et kvarter foran spejlet her i morges, det var pragtfuldt. Det kan jeg fandeme godt lide.”

En anden, som træner kroppen meget, siger:

”Jeg er ikke tiltrukket af fitness-miljøet. Der er alt for meget udstilling over det,” samtidig med at han understreger, at han undgår bestemte muskelopbyggende body-builder-øvelser, når han er i fitness-center.

Særlig problematisk i forhold til det feminine og bøssede er det at pleje huden for at gøre den glat og blød. Faktisk anvendte mange af Niels Ulrik Sørensens informanter dyre hudpleje-produkter.

Men når jeg spurgte til, hvad de havde stående på hylden, fik jeg tit forklaringer som: ”Det er noget, jeg har fået forærende.” Og når jeg gjorde opmærksom på, at det var de rigtig dyre produkter, fik jeg en forklaring om, at de billige gav allergi og den slags.

Og så kan de jo altid modvirke det feminine med skægstubbe og en pjusket frisure.

Hverken udgrænset eller gennemsnitlig

Disse og andre tvetydige ytringer fra informanterne illustrerer ikke blot personlige dilemmaer, men er ifølge Niels Ulrik Sørensen udtryk for større brydninger mellem det maskuline og det feminine i det massekulturelle samfund. Brydninger, som leder frem til nye relationer mellem og opfattelser af, hvordan mandekroppen skal se ud, og hvad mandlig kønsidentitet i det hele taget er.

Disse unge mænd er ikke udtryk for en ”almindelig” praksis blandt mænd i Danmark eller en ”normal” selvopfattelse.

Omvendt er de ikke en udgrænset, speciel eller latterlig afvigergruppe, sådan som medierne ofte beskriver og definerer den såkaldte metro-seksuelle mand. Hvis ikke det var udtryk for en tendens i tiden, ville det ikke være muligt for dem at leve den tilværelse, de lever og fremstille og forme sig selv, som de gør.

Niels Ulrik Sørensen mener, at medierne på den måde har givet begrebet "metroseksuel" et indsnævret og latterliggørende indhold og bruger i stedet betegnelsen toppræsterende grænsefigurer om sine informanter..

De udtrykker nogle tilbøjeligheder i vores tid, men de lever dem helt ud og langt ud over gennemsnittet. På mange måder lever de "på kanten" af den samfundsmæssige norm.

Langt bredere grupper af unge mænd fokuserer også på deres udseende med stil, tøj og frisurer end for 30 år siden. Det kan virke ekstremt og på grænsen til det psykisk syge, når mine informanter er optaget af en frygt for, at kroppen går i opløsning, hvis ikke de arbejder med den. Og flere af mine informanter omtalte også nogle af deres praksisser som sygelige og ekstreme, men altid når de talte om, hvad de havde foretaget sig for et par år siden. Og altid med bemærkninger om, at nu var deres træning eller kost mere afslappet og afbalanceret.

Men i lidt andre proportioner har de fleste de samme tankefigurer: Jeg har vist fået lidt mave, jeg må spise mindre fedtholdig mad. Eller: Jeg ser lidt træt og hærget ud, jeg må se at få noget mere søvn.

Tilbøjeligheder i tiden

Niels Ulrik Sørensen vil ikke bruge udtrykket avantgarde om disse mænds forhold til resten af deres generation og resten af samfundet.

De er ikke avantgarde i den forstand, at jeg tror, at flertallet af unge mænd om fem-ti år vil tænke og handle som mine informanter giver udtryk for i interviewene.

Men de er et ekstremt udtryk for nogle tendenser og tilbøjeligheder, vi kan registrere i dag. Det er tendenser og tilbøjeligheder i tiden, som vil præge os alle sammen om 10 år, men ikke nødvendigvis på den måde, som de 11 mænd i afhandlingen udfolder dem.

Michael Voss er freelancejournalist og skriver jævnligt for Ungdomsforskning.

Hvordan tager unge mænd rollen som mand på sig i dag? Ekstrem kropsdyrkelse og brug af anabole steroider er en genvej for nogle unge til et maskulint fællesskab, men hvad er der egentlig på spil, når de udsætter sig selv for alvorlige sundhedsrisici i forbindelse med doping?

MEGATOPIA – Et moderne manddomsritual

Af Julie Ekner Koch

Det moderne manddomsritual foregår i fitnesscentret. Det mener ungdomsforsker Kevin Mogensen, der i sin forskningsrapport 'Unge mænd og doping – risiko, sundhed & identitet' redegør for, hvorfor nogle mænd finder, at impotens, 'tævepatter' og ødelagte organer er en acceptabel pris at betale for at opnå det udseende, de ønsker. Men doping handler ikke kun om udseende – det handler også om fællesskab og maskulin identitet.

Mange begynder at bruge doping for at føle sig accepteret i gruppen og for at ligne dem, de træner sammen med:

"Jeg gjorde det af den årsag, det er jeg ret overbevist om, at jeg godt ville ligne dem jeg trænede sammen med. For at føle sig med inde i gruppen."

Det siger én af de syv dopingbrugere, Kevin Mogensen har interviewet i forbindelse med sin ph.d.

Dopingbrugere er ikke en homogen gruppe, men fælles for dem er oplevelsen af, at det psykiske overskud, doping giver dem, opvejer bivirkningerne. Motivationen for den bevidste formning af kroppen er en kombination af at arbejde mod et kropsbillede, der svarer til ens selvforståelse, og at få adgang til et bestemt socialt træningsfællesskab. Mændene følger nøje de sociale regler i træningsfællesskabet, som skal sikre, at fællesskabets medlemmer ikke bliver set på som misbrugere. Derfor er et fornuftigt og kontrolleret steroidbrug en forudsætning for at blive i fællesskabet. Man er ikke 'bøllen' med franskbrød under armene og guldkæder

- dopingbrugernes eget billede på den uønskede misbrugeridentitet. Dopingbrugere ser tværtimod sig selv som avantgarden; dem, der disciplineret bygger deres kroppe op og lever et bestemt ideal om sundhed ud. Dette forklarer til dels, hvorfor bivirkninger ikke er noget man taler højt om i fællesskabet. Hvis man har slemme bivirkninger, kan det af de andre tolkes som, at man ikke har styr på sin brug af doping.

En ny mandetype

Kevin Mogensen ser den stigende brug af doping i fitness-centrene som symptom på, at der er ved at fremkomme en ny mandetype. Denne mandetype kalder han nytraditionel, fordi den refererer til et stereotypt maskulint ideal, hvor rigtige mænd har store muskler og ikke klager over en smule bivirkninger. Den traditionelle maskulinitet er en tilflugt i en individualiseret verden, hvor roller ikke er givet, men må tages. I takt med at traditionelle manderoller, såsom arbejderen, forsvinder, opstår nye rum for fortolkning af maskuliniteten. Den metroseksuelle mand er et godt eksempel på en ny mandetype, og har det til fælles med den nytraditionelle mand, at kroppen er et meget vigtigt udtryk for identiteten.

En stor krop aftvinger respekt af omgivelserne og sætter en meget synlig grænse for, hvor tæt man kan komme på. Samtidig er dopingbrug lidt forbudt, og det styrker ydermere mændenes maskulinitet: de bestemmer selv over deres krop og tager ansvaret på sig. I fitness-centeret føler mændene, at de har kontrol over deres krop og sociale roller. Her giver det status at være fysisk stor og disciplineret i forhold til kost og træning. Lige så snart de går udenfor centret er denne kontrol brudt; der stilles andre krav til dem, og der ses ofte lidt ned på 'store bøffer'.

Supermænd

For dopingbrugere har træningen større betydning end udseende og sundhed. Det er det enkelte individs mulighed for at forme sin identitet, præcis som han har lyst til. Samtidig er den maskulinitetsopfattelse, som træningen fremmer, let at forholde sig til i modsætning til de mange komplekse roller, individet ellers forventes at kunne gå ind i. Det handler om at være stærk og sund, og man knokler flittigt og disciplineret frem mod de ønskede resultater, som kan måles og vejes. Opnår man et godt resultat, giver det anerkendelse fra de andre mænd i fællesskabet.

Dopingbrugere betragter sig selv mere som avantgarde end som marginaliserede. De opfatter sig selv som eksemplariske hvad angår sundhed og udseende, 'det moderne samfunds super-mænd'. Man er en stærk mand, der har kontrol over sine drifter. Det maskuline træningsfællesskab holdes sammen af, at det primært er herigennem, mændene kan opretholde dette magtfulde selvbillede. Fitness-centeret er et frirum, hvor en særlig maskulin identitet kan afprøves og styrkes. Dette frirum udvides til andre dele af dopingbrugernes liv ved at de gennemfører en minutøs kostplanlægning, afholdenhed og ritualer i forbindelse med kropsprojektet.

Den maskuline identitet kommer til udtryk gennem det muskuløse ydre, men den finder også et indre udtryk gennem fravalg af for eksempel alkohol, fed kost, cigaretter og kvinder. Flere af de brugere, Kevin Mogensen har talt med, kontrollerer deres kost i ekstrem grad og spiser op til 10-12 små måltider om dagen. Det kan ses som et udtryk for at ville udvide det rum, hvor brugere har kontrol, fra fitnesscenteret til hverdagen. En af brugere sammenligner sin stræben efter den perfekte krop med pigers anoreksi:

"Det bliver ligesom en pige med anoreksi, som ikke synes hun er tynd nok, sådan har vi andre det også i en vis form, der er nogen der er mere outreret end andre, og nogen går længere ud i periferien end andre, men billedet det forandrer sig hele tiden."

Risikofællesskab

Doping knytter brugerne sammen i et maskulint risikofællesskab, hvor sundhedsrisici er noget, man må tage med. De er klar over, at der kan være en række bivirkninger, men bekræfter hinanden i, at bivirkninger kun rammer dem, der bærer sig ufornuftigt ad. Forestillingen om en "risikoskæbne" indlejres i gruppen og loyaliteten overfor denne bliver et maskulint parameter i sig selv.

Man prøver sig frem og lytter til dem i fællesskabet, der har mere erfaring. Mund-til-mund-metoden er den mest brugte i miljøet, og brugerne kopierer fremgangsmåden hos dem, hvis kroppe de beundrer. Brugere har langt større tiltro til folk, der har personlig erfaring med doping end til medicinske eksperter. Det gør det svært for offentlige instanser, som for eksempel Anti Doping Danmark, at nå igennem med oplysning.

Der verserer mange myter blandt dopingbrugere om, hvad der er mindst skadeligt, for eksempel at det er bedre at sprøjte sig end at indtage doping oralt. I dopingfællesskabet kan man give hinanden gode råd, men ansvaret er i sidste ende ens eget.

I mødet med det omgivende samfund konfronteres dopingbrugeren ofte med en misbrugsidentitet, som på ingen måde stemmer overens med hans egen selvforståelse som 'supermand'. Følelsen af at være marginaliseret i det omgivende samfund forstærker mændenes træningsfællesskab. En af de brugere, Kevin Mogensen har talt med, fortæller, at han fravælger længe-

revarende forhold til kvinder, fordi det kommer i vejen for hans ønske om at realisere sig selv gennem træningen:

"De venner jeg har, er træningsvenner, som jeg har mødt til træning, og som er 10-15 år yngre end mig selv, men det er der, hvor jeg har det sjovest. Hver gang jeg bare kommer ind og møder en pige, og hun kommer ind på det emne, så løber jeg skrigende væk og siger stop."

Moderne manddomsritual

Dopingbrugernes fællesskab afspejler på mange måder traditionelle samfunds maskuline fællesskaber, hvor styrkeprøver og overholdelse af sociale regler markerer overgangen fra ungdom til voksenliv. De fleste dopingbrugere er 18-19 år, når de prøver doping første gang, men de færreste af dem fortsætter med doping ind i voksenlivet. Træningsfællesskabet giver sikkerhed i forhold til brugerens egen maskulinitet, men samtidig må han bringe ofre og leve op til bestemte sociale regler for at være med. Han gennemfører prøver, når han gradvist opbygger sin krop og fysiske kapacitet og høster anerkendelse fra de andre.

Kevin Mogensen skriver, at dopingbrugere udsætter sig selv for risikable handlinger for at finde meningsfuldhed, 'for intet mindre er værd at dø for'. Flere antropologer har peget på, at symbolske handlinger flyttes fra eksplicite sociale ritualer til hverdagslivet – dopingbrug kan ses som et eksempel herpå.

I kraft af nedbrydningen af traditioner er der behov for nye ritualer, der kan sikre, at unge socialiseres ind i voksenlivet på en tryk måde. Det moderniserede samfund har ikke nogen klart definerede voksenroller at tilbyde de unge, og derfor opstår behovet for at lave nye indvielsesritualer, der kan tydeliggøre rettigheder og pligter i et fællesskab. I et komplekst og modernise-

ret samfund kan dopingbrugerne finde tryghed i at arbejde frem mod et genkendeligt mål med støtte fra et defineret fællesskab.

Fakta

Der er sket en stigning i 'almindelige' fitness-udøvere, der bruger doping. Siden 1994 er 2/3 af dem, der har en positiv doping-prøve, almindelige motionister i modsætning til elite-sportsudøvere. Ud af 21 dopingsager i 2004 var 5 af dem styrkeløft og 5 vægttræning. Det vil sige at halvdelen var folk, der kommer i fitness-centre i modsætning til konkurrenceidrætsfolk.

Mellem 2-6% af alle mandlige fitness-dyrkere bruger doping. Medlemstallet af fitness-centre er generelt stigende.

25% af alle fitness-brugere svarer på et spørgeskema, at det vil være muligt for dem at skaffe doping indenfor 3 dage.

Kilde

Anti Doping Danmark: <http://www.doping.dk/vis-Nyhed.asp?artikelID=2860>

Julie Eckner Koch er kommunikationsmedarbejder ved Learning Lab Denmark.

Kevin Mogensens rapport kan hentes på Center for Ungdomsforskning's hjemmeside: www.cefudk.dk.

Aktuel forskning: Udsatte unge i et landområde

Af Birgitte Simonsen

Vi ved fra den generelle ungdomsforskning, at vores samfund producerer nye marginaliseringsformer – såvel i landområder som mange andre steder. Der synes at være en voksende gruppe unge, der ikke bliver positivt integreret i hverken uddannelsessystem, arbejdsmarked, foreningsliv i allerbredeste forstand eller samfundet i det hele taget.

Der er tale om en sammensat gruppe af unge, som ikke uden videre lader sig rubricere. Vi kender dem som ung, der i vid udstrækning kommer fra socialt belastede hjem, og er i fare for at videreføre den negative sociale arv, de har med sig. Det er unge uden en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet og det etablerede fritidsliv.

Baggrund

Baggrunden for denne rapport er en bekymring for en stigning i antallet af sådanne udsatte unge. En stigning som bestemt ikke kun finder sted i det pågældende landområde, men i alle samfundets dele og lag (Ungdomsforskning 2004 nr.3). Der er et voksende antal unge, der ikke får en erhvervskompetencegivende uddan-

nelse, og som heller ikke kommer ordentligt i gang med en selvstændig voksertilværelse.

I visse landområder er problemstillingen omkring de udsatte unge sat på spidsen, idet udkantsområder er præget af en centralisering og flytning af arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner til de større byområder. Hertil kommer, at der løbende gennem særligt de sidste 10 år har været en voldsom stigning i de krav og kvalifikationer, der skal til for, at de unge kan klare sig på arbejdsmarkedet og i ungdomsudannelserne.

Tagselvord med konsekvenser

Mange unge vokser op med forestillingen om, at ungdommen af i dag befinder sig i en attråværdig fase, at de står over for et tagselvord af frie valg, og i en vis udstrækning er det rigtigt. Imidlertid kan et bredt udbud, kombineret med den enkeltes ansvar for at foretage de rette valg og samtidig være i stand til at opfylde tidens skærpede krav, være skræmmende. Disse forhold bliver skarpt belyst i Noemi Katznelson og Birgitte Simonsens undersøgelse af en gruppe udsatte unge i et landområde i Danmark.

Rapportens formål er at danne vidensgrundlag for en fremtidig indsats over for unge fra socialt belastede miljøer. I rapporten interviewes både unge og forældre, og samtalerne danner grundlag for en kvalitativ analyse set primært fra de unges perspektiv. Endelig gives der en vurdering af, hvilke midler der bør sættes ind med i fremtiden.

Selvforståelse og muligheder

Forfatterne sammenligner tidligere tiders regelbundne ungdomsliv med nutidens, der ses som en livsfase i det traditionsopløste senmoderne samfund. De unges motivation og bevæggrunde udspringer i høj grad af deres egen selvforståelse og deres egen oplevelse af, hvilke muligheder de har efter at have forladt folkeskolen.

På dette tidspunkt sker den afgørende sortering mellem de såkaldt ressourcestærke og ressourcevage, hvoraf de sidste som oftest kommer fra en belastet familiebaggrund. Derfor kæmper denne gruppe en dobbelt kamp, der handler om at bryde med en negativ social arv, samtidig med at de på egen hånd skal finde en identitet og et ståsted i verden. Forfatterne påpeger, at det for disse unge ikke længere er tilstrækkeligt at finde svar på spørgsmålet "hvad skal jeg være", men snarere at løse gåden "hvem kan jeg blive".

Manglende beredskab

At definere sig selv og tage stilling til alle de store valg er en krævende øvelse. Derfor befinder de fleste unge sig i dag i en kritisk livsfase, og de udsatte unge mangler det psykiske beredskab og de objektive muligheder, der kræves for at klare krisen. De skal både håndtere tidens store omskiftelighed og definere en bæredygtig identitetskerne. De kan ikke bruge deres egne forældre som rollemodeller. I mange tilfælde befinder de sig i midlertidige skole- og aktiveringstilbud; efter de midlertidige tilbud klapper fælden og

de risikerer at sidde fast i varig kontanthjælpsforsørgelse. Det er på dette tidspunkt, at de har brug for et skub i den rigtige retning.

Typisk for de udsatte unge er længslen efter at høre til et sted og drømmen om det normale liv. Men det ligger ikke umiddelbart indenfor rækkevidde, og de mangler den nødvendige selvorientering til at navigere.

Rapportens konklusion

Undersøgelsen peger på, at der er behov for en langsigtet koordineret indsats over for de unge. Det skal altså både hænge sammen og det skal være langsigtet, der skal ikke være nogen slip. Der skal være stabile voksne og meningsfulde sammenhænge til stede en årrække frem. Det er en stor indsats, men der er også meget at redde. Hvis det ikke sker, er risikoen overhængende for et øget misbrug, mere kriminalitet og masser af nye børn, der kan fortsætte den onde cirkel.

Udsatte unge i et randområde. Rapport af Noemi Katznelson og Birgitte Simonsen, Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark, 2005.

Rapporten kan hentes på www.cefu.dk

Birgitte Simonsen er professor og leder af Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

Bogomtale

De hysteriske piger

Af Maja Skrowny

Hysteriske, ukritiske og skrigende horder af teenagepiger – hvordan kan de falde for boybandenes intetsigende og fordummende musik?? Sådanne ynder medierne at fremstille boybandsfans.

I Danmark udmærker dyrkelsen af boybands sig ved, at Danmark er af de lande, hvor de store boybands sælger flest plader og har flest fans. Fritidskulturen spiller i det hele taget en større og større rolle for de unges identitetskonstruktion, og danske teenagere interesserer sig i høj grad for den massemedierede populærkultur.

Konstruktion af køn

Sociologerne Jacob Demant og Charlotte Klinge-Christensen har undersøgt, hvordan boybands, som populærkulturelle fænomener, spiller en rolle i teenagepigernes konstruktion af kønsiden-

titet. Da identiteten i moderne samfund i langt mindre grad er givet på forhånd, bliver det en opgave, det enkelte individ hele tiden må tage på sig. Særligt i teenageårene bliver denne udfordring påtrængende.

Demant og Klinge-Christensen skriver indledningsvist: "Præcis kønkonstruktion er måske den mest centrale del af identiteten, og de processer hvori den formes, udgør en stor del af teenagepigernes liv." Endvidere at dyrkelsen af et boyband er interessant at analysere, "fordi pigernes dyrkelse af et boyband netop medfører at de må reflektere over deres forståelse af dem selv som piger. Derfor er pigernes boybanddyrkelse med til at skabe de kønsidentitetskonstruktioner, som bliver bærende for, hvordan de agerer som kvinder gennem resten af deres liv."

Flere handlingsstrategier

Centralt for analysens baggrund ses skabelsen af en identitet udspillet i et spændingsfelt mellem to handlingsstrategier. På den ene side er der tale om en normaliseringsproces, hvor man som individ søger at tilpasse sig. På den anden side forsøger man som teenagepige at skabe sig rum til at bryde med denne socialisering ved at handle selvstændigt. Dermed er der også en åbning for forandring i kulturelle handlemåder.

Demant og Klinge-Christensen søger i deres udvikling af en analysemodel at kunne gribe begge forhold, så at sige. Dermed giver analysen mulighed for at række ud over det konkrete boybandfænomen, og give en forståelse af ungdom, køn, identitet og fællesskaber generelt.

Indhold og opdeling

Bogen er inddelt i ni kapitler og to halvdele. Indledningen giver en præsentation af analysemodellen, som uddybes for teoretisk interesserede læsere i de efterfølgende to kapitler. Dernæst præsenteres undersøgelsens informanter, teenagepigerne.

Bogens anden halvdel analyserer først, hvordan boybandsmedlemmerne med deres kommunikation placerer sig i en bestemt sammenhæng, som deres fans må tage stilling til. Dernæst, hvordan pigerne relaterer sig til hinanden, og i den forbindelse konstruktionen af fællesskaber. Bogens anden del tager således primært udgangspunkt i 20 kvalitative interview med teenagepiger, som er fans af boybandet Westlife. Derudover er der bl.a. foretaget observationsstudier i forbindelse med to koncerter med bandet, samt en diskursanalyse af bandets tekster og udtryk.

På baggrund af den teoretiske analysemodel udviklet i bogens første del forsøger Demant og Klinge-Christensen at fremstille en nuance-

¹ ret forståelse af teenagefans' konstruktion af kønsidentitet.

Der er langt mere på spil i det fænomen, der på overfladen ligner skrigende hysteriske piger, som ukritisk dyrker deres idoler i boybands.

Maja Skrowny er cand. mag. i religionssociologi og engelsk og forskningsassistent på Center for Ungdomsforskning

Jacob Demant og Charlotte Klinge-Christensen
Boybands og teenagepiger
Kønsidentitet og drømmen om romantisk kærlighed. Forlaget Sociologi 2004

Forlaget Sociologi
c/o Samfundslitteratur
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 38 80
Fax 35 35 78 22
slforlag@sl.cbs.dk
www.samfundslitteratur.dk

UNGDOMSFORSKNING

- et tidsskrift

UDGIVES AF Center for Ungdomsforskning ved Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet og udkommer **FIRE GANGE OM ÅRET**.

Ungdomsforskning henvender sig til alle, der beskæftiger sig med unge.

Hvert nummer **SÆTTER FOKUS PÅ** et bestemt emne. Siden tidsskriftet blev søsat i marts 2002, er en række **FORSKELLIGE EMNER** blevet belyst: ungdomsuddannelser, sex, risiko, forbrug, kriminalitet, unge i periferien, miljø, rusmidler, sorg, samt ung-til-ung som metode.

Artiklerne **SKRIVES AF** forskere, praktikere og politikere indenfor området.

Du kan **BESTILLE** tidsskriftet på ungdomsforskning@lld.dk og finde yderligere oplysning om tidsskriftet og Center for Ungdomsforskning på www.cefu.dk.

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er en forskningsenhed ved Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet. Centrets formål er at analysere forhold omkring unges deltagelse i samfundet, og koordinere viden og faktuelle oplysninger om unge. Centret tager i sin forskning udgangspunkt i de unges livsstil og i de brydninger, som præger hverdagen i uddannelsesinstitutioner, demokratiske organisationer og på arbejdsmarkedet.

Center for Ungdomsforskning er udviklet som en ny konstruktion inden for universitetsverdenen. Centret er tæt knyttet til en forening med medlemmer fra forskellige centrale institutioner, organisationer og virksomheder i Danmark.

Center for Ungdomsforskning modtager gerne henvendelser fra alle med interesse i ungdomsforskning. CeFU hjælper også med henvisninger og rådgivning. Hvis det passer ind i vores profil og almene interesser, kan vi igangsætte både smalle, målrettede undersøgelser og større undersøgelser. Der er også mulighed for at samarbejde med CeFU gennem samfinansierede ph.d.-stipendier eller søge om medlemskab af foreningen bag CeFU. Endelig udfører vi også foredrags- og konsulentvirksomhed i begrænset og prioriteret omfang.

Foreningen Center for Ungdomsforskning's medlemmer er: Beskæftigelsesministeriet - BUPL (Forbundet for pædagoger og klubfolk) - Center for Ungdomspædagogik - Danmarks Idræts-Forbund - Dansk Industri - Dansk Metal - Dansk Ungdoms Fællesråd - Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger - Forsvarets personaletjeneste - Frie Kostskolers Fællesråd - Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd - GODA (Foreningen Gode Alkoholdninger) - Gymnasieskolerne Lærerforening - HK-Danmark - Københavns Kommune, Uddannelses- og Ungdomsforsvaltningen - Novo Nordisk A/S - Rigspolitiet - Socialministeriet - 3F (Fagligt Fælles forbund) - Uddannelsesnævnet - Undervisningsministeriet.

RREDAKTØREN

Den ombejlede krop
Af Niels-Henrik M. Hansen

KROP OG KULTUR

De eftertragtede kroppe
Af Niels-Henrik M. Hansen

Tendenser i forbindles med unges kropslighed
Af Bibi Hølge-Hazelton

Om ungdom og utseende i en kroppsorientert tid
Af Willy Aagre

Kroppen som monitor - at være ung i en kropskultur
Af Tine Filges

Unge og fedme - om krop og kultur i det danske velfærdssamfund
Af Michael Andersen

Hvordan hjælper vi overvægtige børn og unge?
Af Michael Voss

Overflade og identitet - to sider af den samme sag
Af Michael Voss

Megatopia - et moderne manddomsritual
Af Julie Ekner Koch

AKTUEL FORSKNING

Udsatte unge i et landområde
Af Birgitte Simonsen

BOGOMTALE

De hysteriske piger
Af Maja Skrowny

CENTER FOR UNGDOMSFORSKNING

Learning Lab Denmark // Danmark Pædagogiske Universitet // Emdrupvej 101 // DK-2400 Kbh. NV
tel +45 88 88 99 33 // fax +45 88 88 99 28 // cefu@lld.dk // www.cefu.dk